

Půlnoční expres

Listy pro odvrácenou tvář umění

půlnoční téma
VÁŠEŇ ZVANÁ
BIBLIOFILIE

pohřebiště
PAUL LENI

VII / MMXIII

Zdravím Vás jménem **Půlnoci**, skromného projektu věnovaného odvrácené tváři umění, a její tribuny **Půlnočního expresu**. Je tu červencové číslo našeho e-bulletinu, které Vám přináší bezkých pár stran kvalitního čtení pro volné chvíle během prázdnin či dovolených.

Jako **půlnoční téma** jsme pro červenec zvolili kouzlo bibliofilie (a bibliofilů). Jak se ukázalo, mají dnes čeští autoři nebo čtenáři krásných knih na co navazovat – námi zvolená jména z řad výtvarníků, spisovatelů a nakladatelů spjatých s bibliofilii jsou jen vzorkem mnohonásobně početnějšího zástupu nadaných řemeslníků a umělců, díky nimž můžeme hovořit o dlouholeté a výrazné tradici krásné knihy v Čechách. Velkou radost také máme z exkluzivního rozhovoru, který nám k tématu poskytl David Cajthaml. V rubrice **pohřebiště** se stejně jako minule dočkáte profilu tvůrce zabraničného, tentokrát ovšem z oblasti filmu – poněkud přehliženého představitele německé expresionistické kinematografie Paula Leniho. Rubrika **periferie** Vám jako obvykle nabídne několik textů mapujících současnou kulturní periferii a k tomu hned několik zajímavých reportáží. V **pel-melu** naleznete několik červencových kulturních tipů a pozvánek a v závěrečné rubrice **postskriptum** se v textu od Bohuslava Brouka dočtete, jak tomu doopravdy se sňatky a manželstvím vůbec, do nichž se zvláště v letních měsících nerozvážně pouští tolik lidí...

Petr Nagy

"Sláva je souhrnem nedorozumění, která se nakupí kolem jména."

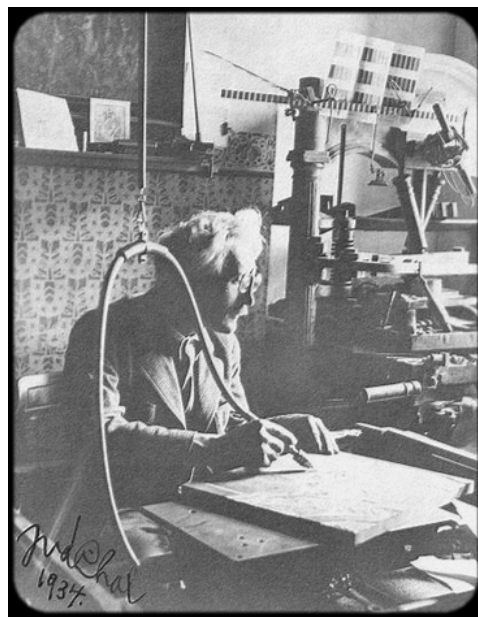
RAINER MARIA RILKE

www.petrnagy.wix.com/pulnoc

pár slov (I) / půlnoční téma (II–XII) *Vášeň zvaná bibliofilie* /
Udělat knížku je spousta práce / *Průkopnice knižní grafiky* /
Ve znamení krásných knih / *První dáma české avantgardy* / Méně
známá tvář L. Kundery / *Strážci české knižní kultury* / pohřebiště
(XIII–XV) *Paul Leni* / *periferie* (XVI–XXV) *Láska, smrt a naděje*
/ Umělec cimrmanovského typu / *Undergroundový začátek léta* /
O Nepále v dobrom i zlom / *O dvou literárních večerech* / *Marocké*
město očima grafika / *Labutí píseň mladého autora* / *Tak trochu jiná*
muzikoterapie / *pel-mel* (XXVI) / *postskriptum* (XXVII)

TÉMATEM ČERVENCOVÉHO ČÍSLA *PŮLNOČNÍHO EXPRESU* SE STALA TZV. BIBLIOFILIE. VOLNÝ PŘEKLAD TOHOTO SLOVA, SLOŽENÉHO Z ŘECKÝCH VÝRAZŮ BIBLOS (KNIHA) A FILIA (LÁSKA), BY ZNĚL “LÁSKA KE KNIHÁM” ČI “KNIHOMILSTVÍ”, POSTUPEM ČASU OVŠEM NABYL PLATNOSTI TAKÉ JAKO TERMINUS TECHNICUS PRO KRÁSNOU KNIHU VYZNAČUJÍCÍ SE OBVYKLE NĚKOLIKA SPECIFICKÝMI RYSY – DŮRAZEM NA TYPOGRAFICKOU STRÁNKU, PŘÍTOMNOSTÍ VÝTVARNÉHO DOPROVODU, VYDÁNÍM VE FORMĚ OČÍSLOVANÝCH VÝTISKŮ A V MALÉM NÁKLADU. NÁSLEDUJÍCÍ PŘÍSPĚVKY SICE NEPŘEHLEŽÍ ANI JEDNU ZE ZÁKLADNÍCH VÝZNAMOVÝCH POLOH BIBLIOFILIE, DŮRAZ JE OVŠEM PŘÍROZENĚ KLADEN NA STRANU SAMOTNÝCH KRÁSNÝCH KNIH A JEJICH AUTORŮ – VŽDYŽ K ŘADOVÝM MILOVNÍKŮM KRÁSNÝCH KNIH SE POČÍTÁJÍ VŠICHNI REDAKTOŘI *PŮLNOČNÍHO EXPRESU* A BEZPOCHYBY I VĚTŠINA Z VÁS...

O zrodu knižních bibliofilů v dnešním slova smyslu lze hovořit až s nástupem 19. století, kdy masové vydávání knih, umožněné strojní výrobou papíru a rozvojem tiskařských technologií, vedlo k jistému úpadku kvality knižní produkce. Proti tomu se postavil například anglický spisovatel John Ruskin (1819–1900) nebo jeho krajan, výtvarník a reformátor William Morris (1834–1896), zakladatel hnutí nazvaného Arts and Crafts (“Umění a řemesla”), který usiloval o obnovu uměleckých řemesel a začal se věnovat také vydávání krásných knih. Jejich myšlenky se rychle prosadily – vydavatelé začali více dbát také o výtvarnou stránku a celkové provedení svých knih. Zvláště beletrie sice i nadále vycházela v levných vydáních, avšak malá část nákladu se často tiskla na lepším papíře a případně i s grafickou výzdobou. Kromě toho začaly vycházet první bibliofilské edice v malém nákladu a s originální grafickou výzdobou, určené především pro knižní sběratele.

JOSEF VÁCHAL

THE ARTS & CRAFTS EXHIBITION SOCIETY (ZALOŽENA 1887)

V Čechách patřili k prvním vydavatelům podobných knih například František Topič, Jan Otto, Grafická unie a přednostně se bibliofilům věnovala řada malých nakladatelů – Josef Florian, Kamila Neumannová, Ladislav Kuncíř, Svatopluk Klír nebo Arno Šánka (který později vydal spolu s Františkem Bublou několikavazkový bibliografický přehled, nazvaný *České bibliofilské tisky* a mapující vydávání bibliofilů u nás od dvacátých let až do let sedmdesátých). S tím souvisel i větší zájem o typografii a písma (Karel Dyrynk, Oldřich Menhart), stejně jako o knižní vazby a drobnou grafiku (ex libris). Ze známých výtvarníků se na vzniku bibliofilů podíleli například Vojtěch Preissig, Vratislav Hugo Brunner, Zdenka Braunerová, Jan Konůpek, František Kobliha nebo Cyril Bouda. Ojedinělý zjev pak představoval dnes vysoce oceňovaný Josef Váchal, který dokázal řemeslně i umělecky obstát ve všech rolích spjatých se vznikem a vydáním krásné knihy. Již počátkem dvacátého století byl v Praze dokonce založen Spolek českých bibliofilů.

—fn—

Udělat knížku je spousta práce

půlnoční téma

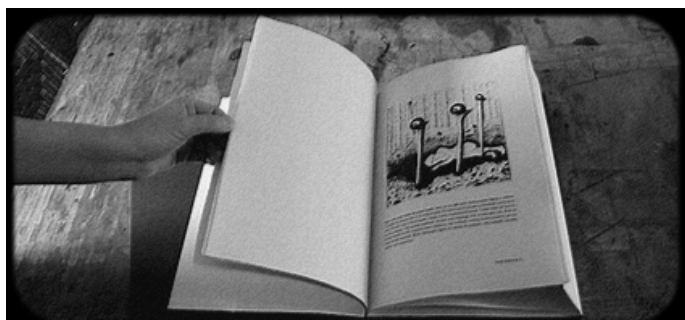
NA ÚVOD NAŠEHO TEMATICKÉHO BLOKU VĚNOVANÉHO BIBLIOFILII VÁM NABÍZÍME ROZHOVOR S VÝTVARNÍKEM, HUDEBNÍKEM A SPISOVATELEM DAVIDEM CAJTHAMLEM (*1959), KTERÝ NEJENŽE PATŘÍ KE CTITELŮM KRÁSNÝCH KNIH, ALE SÁM JE AUTOREM NĚKOLIKA OCEŇOVANÝCH BIBLIOFILIÍ...

JSTE MUŽEM MNOHA PROFESÍ A UMĚLECKÝCH SKLONŮ, VYJADŘUJETE SE SLOVEM, OBRAZEM I HUDBOU, JE VÁM NĚKTERÁ Z MÚZ PŘECE JEN NEJBLIŽŠÍ?

Je mi blízká poezie jako pojem nebo jako něco, co existuje v prostoru. Říká se, že poezie je jen jedna a dá se vyjádřit mnoha formami. Dotykem, obrazem, hudbou, slovem. Psané básně považuji za nejdokonalejší vyjádření se ke světu. Rád dělám vše, jak hudbu, tak vizuální věci, texty. Hudba je pro mne záležitost tělesná, věřím, že hudba je propojená s fyzikem, je sice nehmotná, není trvalá, její zvuk mizí rychle do dále, do nekonečna. Na druhou stranu je možno ji dokonale zaznamenat v notách. Obrazy a texty jsou myšlenky, ale také předměty, můžeme je nosit u sebe, dotýkat se jich. Pokud dělám hudbu, nemyslím na obrazy, u obrazů většinou nic neposlouchám. Mám to takhle oddělené. Snad je to propojené existencí jedné poezie.

JIŽ ŘADU LET ŽIJETE V NEVELKÉ STŘEDOČESKÉ OBCI MAKOTŘASY, CO VÁS JAKO RODILÉHO PRAŽÁKA PŘIMĚLO K ODCHODU NA VENKOV?

V Makotřasech žiji 9 let. Najednou mi připadalo, že jsem si v Praze užil kus života a není problém odejít. Makotřasy jsou nedaleko Prahy, do jejího centra je to 30 minut autem. Před rozhodnutím se z Prahy odstěhovat se sešlo několik různých věcí, ale nakonec je to asi náhoda, nebo osud. Jsem rád, že po hodně divokém životě žiju teď na klidném místě. Je tu víc prostoru na práci než ve městě, dá se dělat cokoli kdykoli a nerušíte sousedy. Život na vesnici mi vyhovuje, všichni se tu známe, víme o sobě, dá se ovlivnit, jak bude vypadat prostor, ve kterém žijeme, co se bude kde stavět... To jde ve městě také, ale připadá mi to těžší, lidé se pořád stěhují ze čtvrti do čtvrti, všechno je jen na chvíli, v pohybu.

JAK VÁŠNIVÝ JSTE ČTENÁŘ NEBO DOKONCE SBĚRATEL KNIH? OZNAČIL BYSTE SE ZA BIBLIOFILA?

Musím se přiznat, že několik posledních let čtu velice málo. Dřív jsem od svých 15 let četl hodně. Připadá mi, jakobych měl svět knížek najednou v sobě, byl jím naplněn. Pokud mám náladu na literaturu, tak nyní raději sám píšu, než abych četl. Poslední roky jsem posedlý prací, která mi přináší stejné potěšení, jako četba. Ale nosím v sobě hodně příběhů z knih. Mám stovky knih, sice ne na stěnách v knihovně, ale v dosahu. Lásku ke knihám v sobě mám, tedy jsem bibliofil.

CO PODLE VÁS DĚLÁ Z KNIHY SKUTEČNOU BIBLIOFILIÍ? KVALITA MATERIÁLU, NEVŠEDNÍ GRAFICKÉ ŘEŠENÍ, OMEZENÝ POČET VÝTISKŮ NEBO NĚCO DOCELA JINÉHO? PTÁM SE MIMO JINÉ PROTO, ŽE VY SÁM JSTE AUTOREM KNIH *MOŘSKÁ DÍVKÁ* (ARBOR VITAE, 2010) A *LESNÍ KRESBY* (PAPÍRENSKÁ MANUFAKTURA VELKÉ LOSINY, 2012) – A PŘESTOŽE JSTE TEXT PRVNÍ Z NICH DOPROVODIL VLASTNÍMI KRESBAMI A DOTYČNÝ TITUL NAKONEC ASPIROVAL NA OCENĚNÍ NEJKRÁSNEJŠÍ KNIHY ROKU, OZNAČENÍ "BIBLIOFILIE" A TAKÉ ODPOVÍDÁJÍCÍ CENA SE POJÍ POUZE S DRUHÝM JMENOVANÝM TITULEM...

Bibliofilie je určitě ta kniha, která je na kvalitním materiálu a je u ní záruka dlouhé životnosti. Aby se dala předávat z generace na generaci. Grafické zpracování je také důležité, přestože je těžké říct, jaké grafické zpracování je to "správné". Některé knihy se vymykají dobovému vkusu a stávají se zajímavými až

po čase, některé nesou pečeť doby. Sám přistupuji k bibliofilii jako k dokumentům, záznamům určitého období mého života. Z obou knížek, které mi nakladatelé vydali, mám velkou radost. *Mořská dívka* vznikla vlastně náhodou, tedy knížka se z kreseb a textů narodila nezáměrně. Původně jsem kreslil malé kresby a doprovázel je texty. Byly to spíše samostatné listy, zamýšlené tak trochu jako deník, jako listy s kresbami. Ukazoval jsem tu práci Otto M. Urbanovi a ten mi navrhl přiblížit celek tvaru knížky a nakonec to Martin Souček z Arbor vitae vydal. I druhou knížku, bibliofilii *Lesní kresby*, přivedl k životu Otto M. Urban, spolupracoval jsem s ním na své výstavě v Galerii Makráč. Tam byly poměrně velké uhlové kresby, které byly pak převedeny do sítotisku, doplnil jsem je texty a Velké Losiny to vydal jako bibliofilii. Ještě před *Mořskou dívkou* a bibliofilii *Lesní kresby* jsem udělal dvě knížky pro svého syna. Sám jsem je nakreslil, napsal krátké texty, vytiskl digitálním tiskem a svázal do vazby z kartónu. Od každé jsem udělal asi 20 kusů. Knížka dostala čestné uznání na jedné soutěži autorských knih v Itálii. Občas vyrobím jeden dva výtisky pro zájemce.

ČESKÁ TRADICE KNIŽNÍCH BIBLIOFILII JE POMĚRNĚ DLOUHÁ A BOHATÁ, JEJÍ KOŘENY SAHAJÍ MIMO JINÉ K AUTORSKÉMU OKRUHU *MODERNÍ REVUE* – JAKÝ VZTAH MÁTE COBY ČLEN KAPELY S PŘÍZNAČNÝM NÁZVEM DEKADENTFABRIK K ČESKÉ DEKADENCI A JEJÍM LITERÁRNÍM ČI VÝTVARNÝM PROJEVŮM?

Dekadence je mi blízká velice. Když pozoruji svou tvorbu, tak mi připadá, že mi byla blízká vždy. Asi 7 let se znám s Ottou M. Urbanem, odborníkem na dekadenci, a tak odhaluji i detaily tohoto směru. Občas mu zavolám a ptám se ho na podrobnosti z historie. S Ottou jsme se seznámili přes básnířku Marii Steinerovou, která žila ve stejné vesnici jako Otto, v Kovárech, já bydlím ve vesnici Makotrasy, nedaleko Kovár. Víc pracuji, než že bych se zabýval studiem historie, pokud mě něco zajímá, mám jako zdroj Ottu. Dekadence je pro mne zajímavá svým individualismem, tím jak se zabývá fyzickým, nebo tím, co se nazývá extrémem, i když v umění asi extrém neexistuje, pokud je umělec upřímný a nespekuluje. Mám asi dekadentní životopis, do svých 40 let jsem hodně pil alkohol, byl jsem opilcem, nakonec jsem byl na alkoholu totálně závislý, předtím v osmdesátých letech po mně vyjela tajná policie kvůli hraní na elektrickou kytaru a skládání hudby... Zpětně viděno nic záviděníhodného jsem neprožíval, ale někdo to holt prožít musí. Droga je v tvorbě nakonec na překážku, i když se obecně předpokládá, že pomáhá otevřít nové světy. Teď už 13 let abstinuji. Takže to je má faktická a praktická dekadentní zkušenost. Výtvarné a literární projevy české dekadence obdivuji, jednak myšlenky, díla jako předměty, a jednak její tehdejší souvislost s dobou.

LINORYT DO PŘÍŠTÍ CHYSTANÉ BIBLIOFILIE DAVIDA CAJTHAMLA

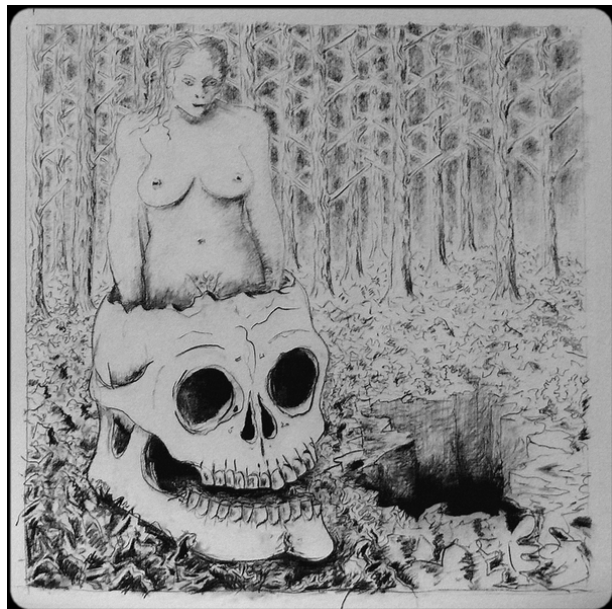
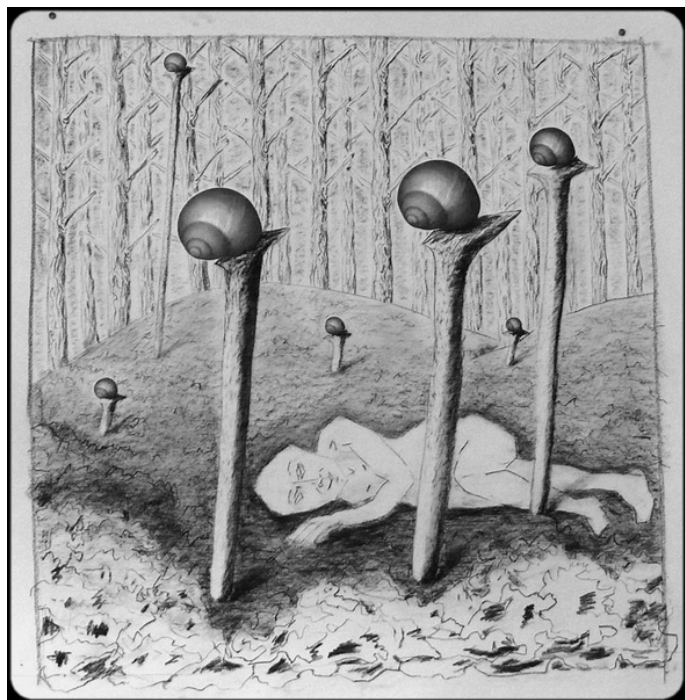
MÁTE NĚJAKÉ VZORY MEZI ČESKÝMI UMĚLCI Z DOB MINULÝCH, KTERÍ SE ZABÝVALI KNIHOU JAKO UMĚLECKÝM ARTEFAKTEM? JAK SE DÍVÁTE NA NEUTUCHAJÍCÍ ZÁJEM O TVORBU JOSEFA VÁCHALA, PŘEDSTAVUJE VSKUTKU NATOLIK VÝJIMEČNÝ FENOMÉN NEBO SE NA JEHO SLÁVĚ PODÍLEJÍ DALŠÍ FAKTORY?

Od dětství jsem měl přístup k nádherným knihám, někdy k bibliofilii. K 18. narozeninám jsem dostal od babičky nádhernou bibliofilii, byla trochu osahaná, často čtená. Babička neměla peníze, aby mi něco koupila, za komunistů měli lidé s vysokoškolským vzděláním, kterého dosáhli před druhou světovou válkou, minimální důchody, nemohla mi nic koupit, tak mi dala to, co měla nejraději. Určitě to ovlivnilo můj vztah k bibliofilii. Krásné knihy jsem bral jako samozřejmost a byly u nás v rodině po generace. V době před listopadem to bylo společensky nežádoucí, komunisti cokoli, co podle nich zavánělo minulostí, odmítali. Nakonec i vlastnictví některých knih mohlo člověka dostat do vězení, nemluvě o tom, když jste knihy psal. Píšu o té době, protože jsem v ní musel přežít část svého života. Zájem o tvorbu Josefa Váchala je přirozený, je to velké dílo. Zemřel v roce, kdy mi bylo 10 let. Věděl jsem o něm ještě předtím, než stal tak populární. Je to výjimečný umělec, je dobře, že díky popularitě se s ním může seznámit

hodně lidí, můžou si své uvažování o světě nechat ovlivnit něčím silným. V Čechách většinou vznikají velké věci mimo společnost, v ústraní, často v tragických podmínkách, bohužel.

VAŠE DÍLA ZASTOUPENÁ VE SBÍRKÁCH PNP BYLA SOUČÁSTÍ NEDÁVNÉ VÝSTAVY S NÁZVEM *MÍSTO PRO IMAGINACI*, JEŽ BYLA PŮVODNĚ USPOŘÁDÁNA V PRAŽSKÉM DOMĚ V BRUSELU A POTÉ PŘEMÍSTĚNA DO PRAŽSKÉHO KLEMENTINA A KTERÁ PŘEDSTAVILA ROVNĚŽ ŘADU AUTORŮ ČESKÝCH BIBLIOFILÍ Z POSLEDNÍCH DESETELETÍ. MÁTE NĚJAKÉHO OBLÍBENÉHO SOUPUTNÍKA NA POLI AUTORSKÉ KNIŽNÍ TVORBY?

Musím se přiznat, že nesleduji nijak pečlivě, co se v současnosti v knižní tvorbě děje. Než abych někam šel a pozoroval věci, tak ten čas strávím tím, že nějaké věci vyrobím. Znáám se s Martinem Součkem (nakladatelství Arbor vitae), jeho knížky mám rád. Od narození se přátelím se Zdeňkem Zieglerem, sleduju již 50 let, co dělá. Beru tahle setkání na jednu stranu jako samozřejmost, na druhou stranu jako dar, kterého si nesmírně vážím. 12 let jsem měl atelier na stejné chodbě s Josefem Istlerem, hodně často jsme se navštěvovali, odtud znám jeho bibliofilie. Nedávno jsem viděl nádherné staré bibliofilie v Ostravě ve Fiducii. U mě všechno přichází přes přátele, osobní setkání, které je na základě něčeho jiného než umění. Hodně jsem cestoval a většinou jsem trávil v cizích městech čas v knihkupectvích nebo v kavárnách. Udělat knížku je spousta práce a vážím si všech, kteří se na tom podílejí, takže jsou mými oblíbenci všichni. Jsem ve stavu, kdy věci nehodnotím, přijímám s radostí všechno. Na druhou stranu jsem schopen analýzy, pokud něco sděluji studentům.

AUTOŘI, VYDAVATELÉ A KONECKONCŮ I KUPCI BIBLIOFILÍ NEJSPÍŠE PŘEDSTAVUJÍ POMĚRNĚ MALÝ A NEMĚNNÝ OKRUH LIDÍ, NEBO TOMU TAK NENÍ? ZAZNAMENAL JSTE BĚHEM POSLEDNÍCH LET NĚJAKÝ PODSTATNÝ VÝVOJ NA TÉTO SCÉNĚ?

Popravdě řečeno ani nevím, jak scéna vypadá. Vím, že vydavatelé mají okruh odběratelů, kteří objednávají knihy ještě před vydáním. Vydání bibliofilie je dlouhodobá investice, tyhle knížky nestárnou, naopak časem získávají na ceně. Mám známé, kteří si bibliofilie kupují. Myslím si, že zájem o bibliofilie je a bude i nadále.

PRACUJETE NA NĚJAKÉ NOVÉ BIBLIOFILII, AŽ UŽ VAŠEM AUTORSKÉM DÍLE NEBO PROJEKTU KOLEKTIVNÍM?

Teď připravuji pro Velké Losiny další bibliofilii. Obsahem je povídka Arnošta Goldflama napsaná přímo pro toto vydání. Doprovodil jsem text čtyřmi linoryty a i obal je tištěn linorytem. Tisknout linoryty budu sám, těším se na to. Jsem rád, že mohu ovlivnit i tisk. Knížka bude hotová v září. Grafickou úpravu dělal Zdeněk Ziegler. Jsem rád, že Velké Losiny vydávají bibliofilie, vyrábějí krásný ruční papír, mohou vyrobit jakýkoli formát a barvu, je s nimi hezká práce. S Arnoštem Goldflamem se známe velice dlouho, mám ho rád. Moc se na knížku těším.

A POSLEDNÍ OTÁZKA – JSTE ČLEMEM SPOLKU ČESKÝCH BIBLIOFILŮ?

Zatím nejsem členem, ale zřejmě se jím stanu.

PTAL SE PETR NAGY.

Obrazový doprovod poskytl D. Cajthaml. Reprodukce bez popisků pocházejí z knihy *Lesní kresby* (2012). Více o zpovídáném umělci na www.david-cajthaml.com.

Zdenka Braunerová (1858–1934), pokřtěná jako Zdislava Rosalina Augusta, byla významnou českou malířkou přelomu 19. a 20. století a také autorkou grafických úprav dlouhé řady knih. Svůj výtvarný talent rozvíjela na studiích u Amálie Mánesové, Soběslava (Hippolyta) Pinkase a Antonína Chittusiho. Prožila milostné vztahy s Juliem Zeyerem a Vilémem Mrštíkem. Velkou inspirací jí byla Paříž, kam v letech 1881–1893 pravidelně dojížděla a trávila zde část roku. Významně ji inspiroval také její švagr, spisovatel Élémir Bourges. Přátelila se sochařem Augustem Rodinem a francouzským básníkem a dramatikem Paulem Claudelem. Zdenka Braunerová se zajímala o malbu (hlavě krajiny), následně též o grafiku a v pozdějších letech se věnovala zejména užitému umění (malířské výzdobě skla, nábytku).

ZDENKA BRAUNEROVÁ NA SNÍMKU Z ROKU 1887

Jako první u nás vystihla vzájemný vztah mezi obsahem a formou knihy – vztah ilustrace k obsahu textu a písmu, důležitou roli titulu a záhlaví, význam vazby. Výtvarný doprovod Braunerové vždy dotvářel náladu knihy, sloužil jako základní tón díla a vizuálně vyjadřoval jeho obsah. Inspirací se jí staly staré české tisky z tiskárny Jiřího Melantricha z Aventina (Praha, 16. st.), tiskárny rodiny Landfrasů (Jindřichův Hradec,

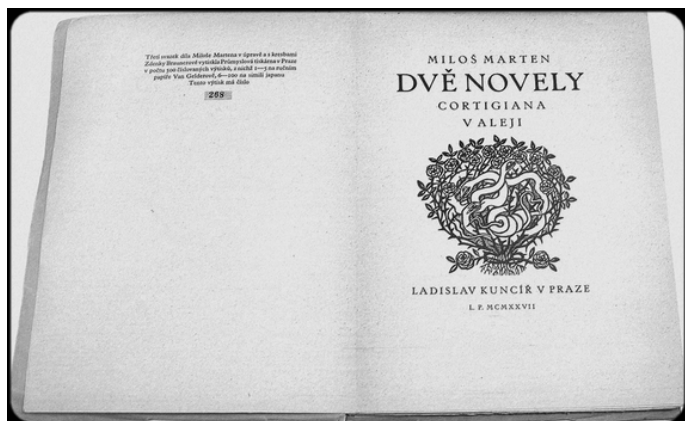
19. st.) a Škarniclový tiskárny (Olomouc, 1. pol. 19. st.), dále také barokní nebeklíče a kalendáře, ale i soudobá evropská knižní grafika, s jejímiž projevy se seznámila během svých opakovaných pobytů ve Francii. Tam poznala i knižní produkci tiskárny Kelmscott Press, kterou roku 1891 založil básník, výtvarník a sociální reformátor William Morris. Zdenčiným vzorem se stal anglický secesní kreslíř a ilustrátor Aubrey Beardsley. Oslovily ji rovněž knižní dekorace Edwarda Burne-Jonese, Waltera Cranea, Williama Blakea či názory básníka a historika umění Johna Ruskina. Autorka používala k ilustracím obrysy různých dráček, ještěřů, delfínů, bazilišek, hadů, parohatých jelenů, mořských panen, karafiátů, tulipánů, fantastických květů, obvykle ještě obohacené hermeneutickými a exotickými symboly. Některé obsahovaly též orientální prvky ovlivněné čínským a japonským uměním. Výsledné podoby jejích kreseb jsou vážné i humorné, laskavé a krásné, ale i ošklivé a nevládné.

Podle Mileny Lenderové jejím „významným dílem je POHLÁDKA MÁJE Viléma Mrštíka, protože slouží jako posei nového pojetí krásné knihy.“ Důrazně se lišila svým vzhledem od doposud vydávaných knih. Měla jiné rozvržení černých a bílých ploch, viněty, červené iniciály, grafickou stylizaci kreseb. První vydání v roce 1897 vytiskl Eduard Leschinger v Ottově tiskárně dle malířčina přání na zažloutlý papír s peřestými okraji. Kniha se dočkala ještě jedenácti vydání, poslední vyšlo v roce 1930. Pokaždé měla odlišnou úpravu – autorka měnila záhlaví, viněty i kresby na obálce.

V roce 1903 zahájila spolupráci se spisovatelem katolicko-symbolického zaměření Milošem Martenem (vl. jm. Miloš Šebesta), který se významně zasloužil o zrod Zdenky Braunerové coby knižní grafičky. Upravila téměř všechny jeho knihy – např. dílo *Otokar Březina* (1903), překlad románu od Elémira Bourgese *Ptáci odletí a květy opadají* (1905), – a po Martenově smrti dohlížela na vydávání jeho prací. V letech 1906–1912 také vyzdobila například *Básně v próze* od Oscara Wildea, *Polední úděl* od Camila Claudela, *Zvěstování a Romantické umění* od Charlese Baudelaira či *Dámskou knížku* od Poppenberga.

V roce 1906 oslovil Braunerovou kritik a zakladatel *Moderní revue* Arnošt Procházka kvůli spolupráci na knižní výzdobě svazků vycházejících v Knižnici *Moderní revue* i samotného časopisu. Jejich spolupráce trvala až do roku 1913 a během této doby

vyzdobila osm svazků *Moderní revue*. Od ročníku 1907/1908 dala před reprodukcí kreseb přednost originálnímu dřevorytu a tato díla patří k vrcholným projevům její knižní grafiky.

Mezi lety 1911 a 1919 upravovala *Kalendář paní a dívek* a mezi její další práce patří užitková grafika, ex libris pro spisovatele Miloše Martena a Paula Claudela, architekta Františka Kozáka nebo generála Pellého. Na počátku 20. let spolupracovala s Josefem Portmanem, milovníkem krásných knih a nakladatelem z Litomyšle – vydali spolu 13 Martenových děl (např. knihu *Vodník* tištěnou švabachem). Na výslovné přání spisovatele a představitele české symbolistické dekadence Arthura Breiského vyzdobila spolu s Františkem Koblihou jeho titul *Triumf zla*.

K jejím posledním pracím patří *Život sv. Václava* (ozdobila jej sérií 32 iniciál) od Františka Nádvorníka, causerie *Tři krupě* Jaroslava Maria, bibliofilský tisk *Kolem Pohádky máje a jejího prvního vydání* a biblelota *Legenda o svaté Eufrosině* (novoročenka Státní tiskárny), která je nejmenší knihou vyzdobenou Zdenkou Braunerovou. Ačkoliv má Braunerová obrovský podíl na rozmachu krásné knihy u nás a její práce z této oblasti jsou velice ceněny, vždy chtěla lidem dokázat, že je především krajinářka. Obdivovalo ji mnoho jejích výtvarných kolegů i ostatních umělců, vážili si Braunerové pro její vzdělanost, optimismus, chuť do života, originalitu a zosobnění na svou dobu velmi nezávislé a samostatné ženy.

Lenka Dostálová

Autorka vystudovala knihovnictví na SU v Opavě, pracuje jako odborná knihovnice v Knihovně Jiřího Mahena v Brně.

POUŽITÁ LITERATURA:

BOHATCOVÁ, Mirjam: *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama 1990.

KNEIDL, Pravoslav: *Bibliofilie v Československu: 1918-1939*. Praha: Spolek českých bibliofilů 2003c2002.

LENDEROVÁ, Milena. *Zdenka Braunerová*. Praha: Mladá fronta 2000.

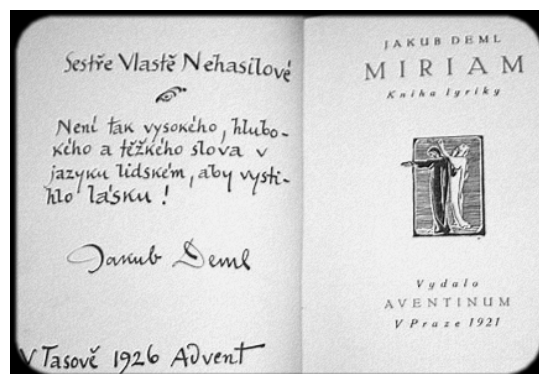
Ve znamení krásných knih

půlnoční téma

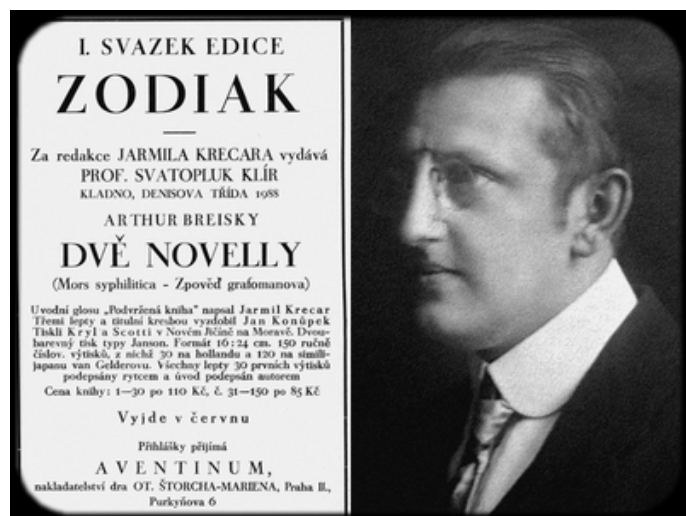
Jedním z významných grafiků a zároveň nakladatelů v dějinách české bibliofilie se stal navzdory svému převážně mimopražskému působení Svatopluk Klír (1896–1959). Syn kladenského malíře Františka Josefa Klíra a synovec Marie Balounové, přítelkyně předčasně zemřelého básníka a výtvarníka Karla Hlaváčka, absolvoval vyšší reálku v Kladně (mat. 1915), kde jej výrazně ovlivnil profesor kreslení Stanislav Kulháněk. V letech 1915–1921 pak studoval na pražské uměleckoprůmyslové škole u Vratislava H. Brunnera, Emanuela Dítěte, Arnošta Hofbauera, Františka Kysely a Jakuba Schikanedra, grafické techniky studoval nadto soukromě u Františka Koblihy a Alfonse Muchy.

Jako výtvarník se Klír věnoval zejména volné a užité grafice. Svými knižními i časopiseckými úpravami spoluutvářel v první polovině 20. let vnější podobu produkce pražského nakladatelství Aventinum, patřícího Otakaru Štorchu-Marienovi. Mezi jím upravené tituly z produkce tohoto nakladatelství patří třeba Demlovy knihy *Mojí přátelé* a *Miriam*. V letech

1921–1938 působil jako středoškolský profesor kreslení na reálce a učitelském ústavu v Kladně, poté v Litomyšli a od roku 1941 až do své smrti jako speciální učitel grafických technik, písma, užitého kreslení a navrhování na odborných výtvarných školách v Praze. Sám je autorem několika grafických cyklů – kupříkladu *Pražská nocturna* (1916), *Vzpomínky z Alp* (1919) nebo *Plodná země* (1920). Přestože dohlížel na úpravu knih vydávaných v rámci jeho vlastní nakladatelské činnosti, jejich výtvarný doprovod svěřoval umělcům z řad svých přátel a kolegů.

První knihou vydanou Svatoplukem Klírem se staly *Dopisy Karla Hlaváčka Marii Balounové* s předmluvou Jiřího Karáska ze Lvovic a v Klírově vlastní grafické úpravě. Většinu svých dalších tisků už ovšem soustředil do edice Zodiak, v rámci níž vydával knihy v letech 1927–1932 a 1942–1948 (celkem 25 svazků). Její profil v kladenském období výrazně ovlivnil redaktor prvních dvanácti svazků Jarmil Krecar, který výběrem titulů preferoval a vlastními komentáři doprovázel převážně básnickou, esejistickou i prozaickou tvorbu širšího autorského okruhu kolem již zaniklého časopisu *Moderní revue* (Arthur Breisky, Karel Hugo Hilar, Jiří Karásek ze Lvovic, Jaroslav Maria, Rudolf Medek, Jan Opolský, Petr Kles), mezi vydanými autory se objevil též Josef Svatopluk Machar a jako jediný cizinec Paul Valéry (v překladu Josefa Palivce). Výtvarný doprovod edičních svazků obstarali například František Kobliha, Jan Konůpek nebo Karel Svolinský, grafickou úpravu tisků kromě některých zúčastněných umělců navrhoval zejména typograf Karel Dyrnka. Krecar připravil pro edici Zodiak i rozsáhlý a nákladný soubor kreseb malíře a grafika Vratislava H. Brunnera s názvem *Vlastní život v karikatuře*, jehož vydání na počátku hospodářské krize se nesetkalo s očekávaným ohlasem a Klíra finančně vyčerpalo.

OHLÁŠKY 1. SVAZKU EDICE ZODIAK A JEJÍ VYDAVATEL S. KLÍR

„V sedmadvacátém roce, když se již dříve osmělil (...), začal Klír vydávat exkluzivní edici Zodiak, která obohatila českou bibliofilii díly dokonalé krásy, a to nejen po stránce slovesné, ale i výtvarné a typografické. Halasovo *Torzo naděje* s lepty Fillovými, Hlaváčková *Mstivá kantiléna* s výzdobou Františka Tichého budťež tu jmenovány jen jako příklady edičně uměleckého zaměření Klírova a jeho zásady nespojovat Zodiak se svou vlastní grafickou prací.“

(OTAKAR ŠTORCH-MARIEN)

„Jsem téměř náruživým a snad i trochu zkušeným sběratelem knih a všech krásných věcí vůbec. Těžce by se vyslovil a definoval pocit, který mnou zachvívá, prohlížím-li dobře upravenou a svázanou knihu, nebo nějaký líbezný kousek porcelánu staré výborné značky, mohu-li se obdivovati řemeslné i umělecké stránce jeho delikátních tvarů a barev. Vím jen, že je to vždy pocit neskonale radostný a hřejivý, letně slunečný. Nejsem sběratelem v pravém slova smyslu, neboť nesháním věcí proto, abych je jen měl, ale proto, abych se jimi mohl těšiti, je studovati a ve chvílích nejistot u nich a mezi nimi nalézati posily a osvěžení. Proto téměř každá kniha a starožitnost, kterou s láskou opatruji a šetrím, mohla by vyprávěti celé historie o mých náladách, historie velmi jemné a čisté...“

(SVATOPLUK KLÍR)

K edici a vydávání vůbec se Klír vrátil až po desetileté přestávce roku 1942, své aktivity ovšem po válce přesunul do Prahy. Přestože s Krecarem i nadále příležitostně spolupracoval, neponechal mu již volnou ruku při formování nakladatelského programu a svou edici otevřel i mladším autorům (Josef Hora, Josef Kopta aj.) a výtvarníkům (mj. Emil Filla, František Tichý). V rukopisu zůstal připraven k vydání čtyřdílný soubor, mapující život a literární i výtvarné dílo Františka Kavána, kterému Klír věnoval svůj celoživotní badatelský zájem. Přestože edice Zodiak nesla znaky skutečné bibliofilie (výzdoba původní grafikou, nezvyklé formáty podřízené výtvarnému doprovodu, číslované výtisky v malém nákladu), edičním programem s převahou objevných titulů původní tvorby zůstala významně spjata se soudobým literárním životem (výjimku v tomto ohledu představovalo například jedno z mnohých bibliofilských vydání Bezručových *Slezských písní* s patnácti dřevorezy Ferdise Duši).

-fn-

POUŽITÁ LITERATURA:

KLÍR, Svatopluk: Jak jsem se seznámil s vydavatelem Aventina. In *Rozpravy Aventina*, roč. 1, 1925–1926, č. 7, s. 88.

ŠNAJDROVÁ, Evženie: Svatopluk Klír a jeho Zodiak. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 32, 1994, č. 1, s. 51–52.

ŠTORCH-MARIEN, Otakar: *Sladko je žít. Paměti nakladatele Aventina I*. Praha: Čs. spisovatel 1966, s. 121–128.

ZACH, Aleš: *Nakladatelské Kladno. Z dějin kladenské knižní kultury*. Kladno: Středočeská vědecká knihovna 2007, s. 50–54.

První dáma české avantgardy

půlnoční téma

Česká malířka a grafička Toyen (vl. jm. Marie Čermínová, 1902–1980) patří mezi nejvýznamnější a nejsvobodnější osobnosti umělecké avantgardy první poloviny 20. století. Významným se pro ni stalo celoživotní přátelství s malířem, spisovatelem a fotografem Jindřichem Štyrským – společně vytvořili zvláštní tvůrčí spojení, navzájem se inspirovali a doplňovali, sdíleli svoje umělecké myšlenky i inspirační zdroje. V roce 1923 se Toyen stala členkou české avantgardní skupiny Devětsil. Roku 1925 pak odjela spolu se Štyrským do Paříže, kde roku 1926 vyhlásili vlastní směr – artificialismus, který představoval originální alternativu k surrealismu a abstrakci. Toyen byla také jednou ze zakládajících členů Surrealistické skupiny, která úzce spolupracovala s francouzskými surrealisty – André Bretonem, Paulem Eluardem aj.

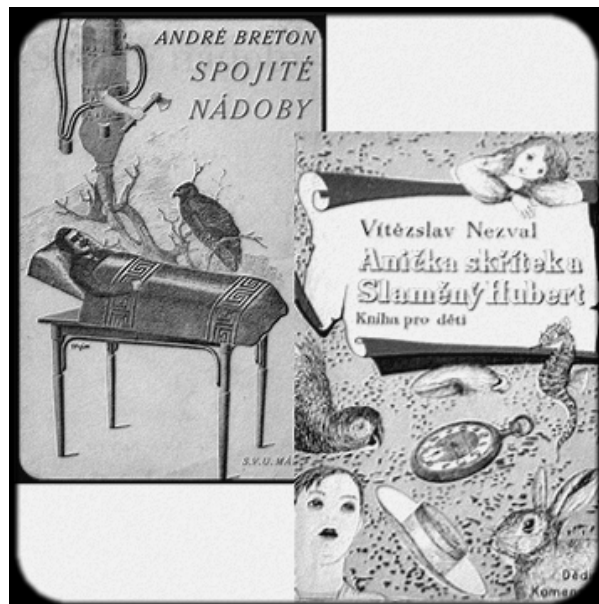

TOYEN A JINDŘICH ŠTYRSKÝ

Toyen byla ovšem ceněna nejen coby malířka, ale též jako knižní grafička. Pro Toyen a Štyrského kniha znamenala citový předmět, objekt, do něhož vkládali umělecké ideje. Toyen se podílela na výzdobě titulů jako návrhářka vazby, celkové úpravy, obálky, jako autorka ilustrací uvnitř textu i na frontispisu. Spolupracovala s mnoha nakladatelskými domy – Odeonem (Bibliofilská edice) a Melantrichem (edice Krásné tisky), s bibliofilskou edicí Karla Janského Hyperion, s edicí přátel krásné knihy Symposion dr. Rudolfa Škeříka, s nakladatelstvím Aventinum dr. Otakara Štorch-Mariena, s Edicí 69 a také pravidelně přispívala do *Erotické revue*. Mezi autory, jejichž knihy po grafické stránce navrhovala Toyen, nalezneme jména jako Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, Bohuslav Brouk, Jindřich Honzl nebo Karel Schulz.

Oblast autorčiny malířské produkce a oblast její knižní tvorby byly od sebe diametrálně odlišné, nicméně rukopis Toyen byl pokaždé jasně čitelný. Její ilustrační doprovody ke knihám mají ovšem výraznější upevnění v realitě. Kombinovala v nich konkrétní předměty s prvky abstraktními. Objevují se zde snové představy i prvky artificiálních útvarů. Knihy ilustrovala jemnými konturovanými kresbami, přičemž některé z nich i kolorovala. Z grafických technik používala především suchou jehlu, litografii a také surrealistické techniky umožňující vrstvení a prostupování obrazových symbolů vědomí a podvědomí, konkrétně koláž a fotomontáž.

Před válkou se věnovala knižní tvorbě zejména z existenčních důvodů, v pozdějším období (Paříž, 50.–60. léta) to již bylo čistě z lásky ke knize. Zabývala se díly autorů, k nimž měla osobní vazby, a básnickými sbírkami svých přátel. Mezi její první práce z této oblasti patří ilustrace pro *Sylvestrovskou noc* Vítězslava Nezvala (1929), návrh jedenácti obrázků pro knihu *Pekař Jan Marboul* Vladislava Vančury (1929) a Nezvalova *Snídaně v trávě* (1930). Nejrozsáhlejší obrazový knižní doprovod vytvořila pro sbírku novel *Heptameron* (1932, celkem 76 obrázků) z pera Marguerite D'Angouleme, francouzské královny ze 16. století známé u nás jako Markéta Navarrská. Ve 30. letech ilustrovala a graficky doprovodila například tituly *Jediné východisko* (1930), *Petr a Lucie* (1932) či *Hlasy země* (1933). U knih pro dospělé převažoval obvykle jeden motiv s naivním charakterem – melancholická až tragická dívčí tvář nebo její fragment – který doplňovaly surrealistické motivy jako zborcená zeď, puklý kámen, osten, oko nebo tvář-masko.

Nejbohatší oblast její knižní tvorby však představuje práce na dětských knihách – Toyen se tak řadí k průkopníkům modernistické dětské knihy. Objevila pro tento účel svébytný svět, vyznačující se iracionálními představami a primitivní stylizací. V dotyčných knihách jsou zobrazeny konkrétní dějové scény – na ilustracích najdeme fragmenty dětských rekvizit a postaviček, jejich metamorfóz či strašidel, umístěné do prázdného prostoru. Asi nejvýpravnější dětskou knihou se surrealistickými motivy je *Anička Skřitek a Slaměný Hubert* od Nezvala. Publikace *Náš svět* (1934) obsahuje industriální ikonografii, představující v rámci soudobé tvorby jev poměrně ojedinělý. S ilustracemi je zacházeno jako s fotografiemi, do kompozic fotografických zvětšenin nebo výřezů jsou přidány grafické plochy a rastry. Toyen byla při tvorbě na této knize ovlivněna typografem Ladislavem Sutnarem. Další její významné ilustrace nalezneme mimo jiné v knihách *Růžový ostrov* (1930) a *Veselé pohádky z celého světa* (1930).

Ve vztahu Toyen ke knize se odrážela ženská senzibilita, dokázala si udržet své místo mezi převážně mužskými představiteli dotyčné sféry umění a nenechala se spoutat konkrétními uměleckými směry. V roce 1973 pak s pomocí svého přítele, básníka Radovana Ivšiče, připravila výstavu věnovanou své knižní grafice, která se uskutečnila v pařížské galerii a knihkupectví Les Mains Libres.

Lenka Dortálová

Autorka vystudovala knihovnictví na SU v Opavě, pracuje jako odborná knihovnice v Knihovně Jiřího Mahena v Brně.

POUŽITÁ LITERATURA:

BYDŽOVSKÁ, Lenka – SRP, Karel: *Knihy s Toyen*. Praha: Akropolis 2003, s. 118.

JANÁKOVÁ, Iva: Toyen a kniha. In *Ateliér*, 2000, č. 9, s. 3, 12.

Méně známá tvář L. Kundery

půlnoční téma

Vysloví-li se jméno Ludvík Kundera, mnozí posluchači zpozorní a často v nich tato slova vyvolají hned několik asociací. Některým se jako první vybaví jeho literární slávou obestřený bratranec Milan Kundera, jiným zase otec tohoto světoznámého spisovatele a Ludvíkův strýc – muzikolog, pianista, hudební pedagog a první rektor JAMU – Ludvík Kundera. Ti zasvěcenější si však hned vzpomenou na všestranně nadanou osobnost, nenápadného muže nevelkého vzrůstu, s chlapeckým pohledem a laskavým úsměvem. 17. srpna tomu budou již tři roky, kdy tento svět opustil skvělý vypravěč, který se rád obklopoval lidmi moudrými a talentovanými. Jako zkušený a nadšený organizátor kulturního života dokázal také tyto lidi seznamovat a inspirovat ke vzniku zajímavých kulturních projektů. S jeho životním osudem se protnulý osudy umělců zvučných jmen českých i zahraničních z oblasti literatury, výtvarného umění, divadla. On sám se suverénně pohyboval nejen ve zmiňovaných oblastech.

O výtvarné umění se Ludvík zajímal již jako mladík. Už v roce 1942 se stal členem surrealistické Skupiny Ra, do níž patřil také prozaik Zdeněk Lorenc a výtvarníci Josef Istler, Miloš Koreček, Bohdan Lacina, Vilém Reichmann, Václav Tikal a Václav Zykmond. Jejich prvním společným počinem byl neoficiálně vydaný sborník *Roztrhané panenky*, dnes natolik těžko sehnatelný, že v roce 2010 inspiroval obdivovatele Ludvíka Kundery k novému, bibliofilskému vydání.

V roce 1945 vydal Kundera spolu s Istlerem bibliofilii *Hlavy a léta* (později v roce 1990 také její kopii). V následném roce vydali členové sto výtisků *p.f. Skupiny Ra*. Skupina se na rozhraní let 1948–49 rozpadla, přesto na základě úzké spolupráce jednotlivých členů skupiny vznikaly zajímavé knižní artefakty. Příkladem jsou leporela s fotografiemi, fokalky a kolážemi Miloše Korečka. Leporelo *PRaNYŘ aneb SOURaZENCI ve FANTOMÁZII. Obrazy ze života* (1987) zachycuje jednotlivé členy v různých životních situacích v sedmnácti fotomontážích s bizarními názvy, např. „Hodina pRasnění“, „Svatováclavské kvarteto“, „Tři mušketýři po třech stech letech“, „Fotbalová jedenáctka Ra“ ad. *Výbrhužný kompas* (1944) obsahuje šestnáct maloformátových fotografií Václava Zykmonda spolu s básněmi Ludvíka Kundery. Retrospektivní výstava zasvěcená činnosti skupiny se konala v roce 1988 v Domě U kamenného zvonu. Při této příležitosti byl vydán bibliofilský tisk Zdeňka Lorence *Prolegomena ke romantismu XX. století* s grafickými listy Josefa Istlera. Právě v této době lze tedy hledat první projevy dalšího z Kunderových talentů – talentu výtvarného. On sám o něm mluvil s nadsázkou, říkával mu „Kunderovo výtvarno“. Inspirován svými přáteli výtvarníky si vyzkoušel řadu výtvarných technik – koláž, dekoláž, dřevoryt, techniku dekalku a další kombinované techniky. Veřejnost si však na jeho díla musela počkat. Až akce z roku 1994 uspořádaná slovenskými přáteli v Bratislavě odstartovala řadu Kunderových výstav u nás

i v zahraničí. Do stejného období spadá i zrod jedné z jeho vášní – podílení se na tvorbě bibliofilů a vzácných tisků.

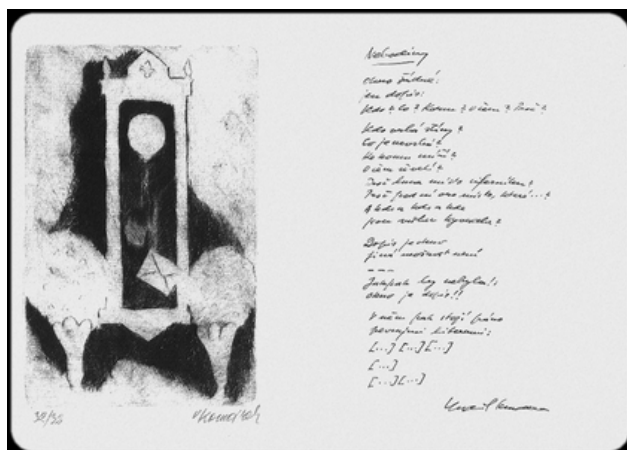

LEPORELO FOTOGRAFIÍ M. KOREČKA NAZVANÉ PRANÝŘ
(LUDVÍK KUNDERA VE SPODNÍ ŘADĚ UPROSTŘED)

Ludvík Kundera se také stal členem Sdružení Q, které se utvářelo v letech 1968–69, ale hned v roce 1970 bylo zakázáno (ve stejné době nesměl publikovat ani Kundera). Bývalí Q-členové byli hlavními přispěvateli do celkem dvanácti neoficiálně vydávaných sborníků, jejichž vznik Kundera inicioval na popud manželky Jiriny, která při pohledu na svého bezradného muže prohlásila: „Ludvík musí něco redigovat, jinak umře.“ V letech 1973–75 vznikly postupně dnes unikátní soubory (autory nazývané hyperbibliofilie) rukopisů literárních děl a originálních výtvarných prací s názvy *Jaro*, *Léto*, *Podzim*, *Zima*, *Nová zima*, *Volné sebrání 1-4* ad. Formáty jednotlivých sborníků se průběžně měnily vzhledem k přibývajícím pozornosti, kterou vzbuzovaly u Státní bezpečnosti. Kundera sám vzpomínal: „...listonoška taktně, ale výmluvně avizovala podiv nad mnohostí balíčků téhož ne zcela typického formátu, někteří z přispěvovatelů byli vyslýcháni a zavázáni mlčením, několik zásilek se ztratilo, zjevný byl telefonní odposlech... Konečně udeřila StB i na nás a strávil jsem třináct hodin u výslechu – nejvíc je zlobila účast Slováků a to, že jsme „překročili hranice“: jeden svazek byl věnován básníkům, kteří byli zrovna kaceřováni v bývalé NDR. Byl jsem však připraven a s odvoláním na text ústavy (!) jsem prohlásil, že takováto bibliofilská činnost není nijak protizákonná. Vyšetřovatelé se museli poradit s Prahou a pak mi sdělili, že nezákonná sice není, ale zato že je svrchovaně nežádoucí, neboť „narušuje konsolidaci tvůrčích svazů“. Byli přímo pohoršeni spoluprací literátů s výtvarníky, chápali ji jako hotové spiknutí („Jak to pohlídáme?“) a hněvivě vyslechli mou „přednášku“ o této dobré a staré tradici českého umění.“ Svá díla v dotýcných sbornících prezentovali

Jiří Havlíček, Josef Hrubý, Ludmila Jandová, Bohdan Kopecký, Josef Krejčířík, Alena Kunderová, Zdeněk Lorenc, Oldřich Mikulášek, Antonín Přidal, Josef Ruzselák, Zdeněk Řezníček, Jan Skácel, Jaroslav Škarohlíd, Jiří Valoch, Jan Zúška ad.

Ludvík Kundera vydával také své soukromé tisky, např. *Rainer Maria Rilke: Tři básně* (1975) – se suchými jehlami Milana Janáčka, *Hrst básní* (1976), *Sny* (1985), *Sen o návratu s Fantomázií*, *Napříč Fantomázií* – lepoporelo vytvořené spolu s M. Korečkem, *Básně o básni* (1991), *Zrcadlo času* (1995), *Smějící se anděl* (2005) aj. Kundera si také velmi potrpěl na zajímavé a originální novoročenky. Jeho přičiněním vznikaly též zajímavé bibliofilské tisky určené k oslavě významných životních výročí jeho známých a přátel, zapůjčil třeba ze své sbírky originály básní Františka Halase k tvorbě faksimilů z roku 1972 s názvy *Střechýl – Klíčení – Noc* (k 60. narozeninám Fr. Tenčíka) a *Dolores* (k 50. narozeninám Dušana Jeřábka), které vydala tehdejší Katedra české literatury a literární vědy na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně.

BÁSEŇ L. KUNDERY NEHODINY S ILUSTRACÍ V. KOMÁRKA

Postihnout všechny vzácné a speciální tisky, na nichž se Ludvík Kundera autorsky podílel, je téměř nadlidským úkolem. I on sám ostatně tvrdil, že se nemůže dopočítat. Je však konečné číslo důležité? Anebo hraje roli spíše jejich náplň vysoké estetické hodnoty a jejich odkaz, který zanechal nám i dalším generacím?

Romana Macháčková

Autorka působí v Moravské zemské knihovně v Brně na úseku vědy a výzkumu.

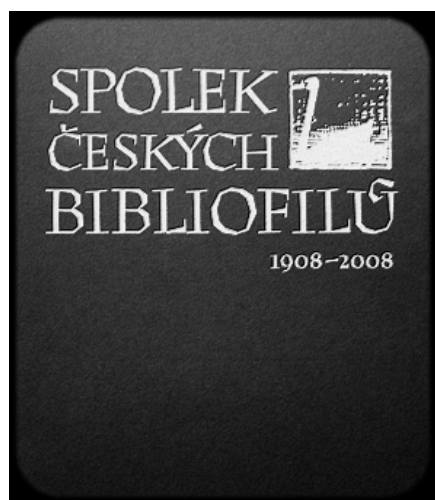
POUŽITÁ LITERATURA:

HOBLÍK, Jiří: *Zlomky L. K. 166 otázek Ludvíku Kunderovi (s 18 apendixy)*. Brno: Masarykova univerzita 1993.

DRLÍK, Vojen – MACHÁČKOVÁ, Romana: *Ludvík Kundera – texty, dokumenty, knihy, obrazy*. Předklášteří: Muzeum Brněnska 2010.

Upřednostňujete-li knihu před čtečkou, vnímáte-li knihu jako umělecký artefakt, anebo pokud jste tak trochu umělečtí snobové a vyhledáváte exkluzivitu, zkrátka pokud jste knihomolové jaksepatří, jistě byste měli vědět o Spolku českých bibliofilů, který bez přerušení funguje již od roku 1908.

Zakládajícím předsedou Spolku českých bibliofilů, který v prvním roce své činnosti čítal na 32 členů, byl pan František Tábořský, jenž cíle spolku definoval následovně: „Chceme bibliofilství v ryzím uměleckém smyslu, které žádá krásnou úpravu, ne aby se s ní mazlil, ale aby jí pozvedl obsah knihy, její myšlenku.“ První takovou knihou, jež měla výše jmenovaná kritéria splňovat, byl *Křesťan umírající matky Jednoty bratrské* od Jana Amose Komenského. Knihu tehdy výtvarně připravili pánové Adolf Kašpar a Karel Dyrynk. Druhou publikací pak byly Bezručovy *Slezské písně* ve výtvarné úpravě Vojtěcha Preissiga.

OBÁLKA SBORNÍKU VYDANÉHO KE STOLETÉMU VÝROČÍ SČB

Spolek českých bibliofilů však nevydává jen knihy, ale v současné době také velmi aktivně komunikuje se svými členy, a to nejen prostřednictvím webových stránek (www.scb.wdr.cz), ale také skrze svůj členský časopis nazvaný *Zprávy SČB* (jeho redaktorem je Petr Landman), jenž vychází dvakrát ročně. A vůbec se zdá, že spolek pod vedením svého současného předsedy Martina Dyrynka vyvíjí bohatou komunitní činnost, ať už se jedná o výstavy, přednášky či exkurze, každoročně se také koná Valná hromada. Tento orgán ostatně ustanovuje výbor SČB a schvaluje jeho stanovy, v nichž se lze mimo jiné dočíst následující: „Výchovně působí na své členy v estetickém smyslu a přispívá k propagaci krásné knihy a příbuzných artefaktů a k jejich zachování.“

K tomu SČB napomáhá i spolupráce s mnoha českými institucemi s podobnými zájmy, například Národním muzeem v Praze či Moravským zemským muzeem. A stejně jako má sdružení svého statutárního předsedu, má i předsedu čestného, jímž je profesor František Dvořák. Toto rozložení kopíruje i složení členů SČB, kterých je dnes 370, mezi čestné členy patří již od roku 1990 například Adolf Born, roku 1998 řady čestných členů rozšířil třeba Karel Šiktanc. Ke spolku svého času náležely i takové osobnosti, jako byl Jaroslav Seifert či Max Švabinský.

DVOJICE PUBLIKACÍ VYDANÝCH SČB:
FRANÇOIS VILLON – *BALADY* (2004) / „ŽENO, JEJÍŽ KLÍN VYČERPÁVÁ MŮJ MOZEK!“ VÝBOR Z DÍLA EMMERICH ALOISE HRUŠKY (2011)

Pokud byste měli zájem blíže se seznámit s činností SČB, není nic snazšího než navštívit jejich webové stránky, popřípadě si elektronicky podat přihlášku k vlastnímu členství. To vás vyjde na 500 Kč za rok a na oplátku poskytne milovníkům knih mnohé výhody – například přístup k archivu společnosti či možnost nákupu bibliofilů. V případě, že zatím nechcete do spolku vstupovat, můžete se podívat třeba na video, které vzniklo roku 2008 u příležitosti stého výročí založení SČB – je k nalezení na Youtube.com pod názvem *Sto let spolku českých bibliofilů*.

Eva Marková

Autorka vystudovala bohemistiku a translatologii zaměřenou na německý jazyk na FF UK, v současné době se věnuje pedagogické činnosti a překladům.

VÝTVARNÍK, KARIKATURISTA, GRAFIK, SCÉNOGRAF, FILMOVÝ ARCHITEKT A REŽISÉR, „MISTR SVĚTLA A STÍNU“, JEDEN Z PŘEDNÍCH PŘEDSTAVITELŮ FILMOVÉHO EXPRESIONISMU I PRŮKOPNÍKŮ HOLLYWOODSKÉ ŽÁNROVÉ TVORBY... PŘES ŠIROKÝ ROZPTYL TVŮRČÍCH OBORŮ, VE KTERÝCH PAUL LENI (1885–1929) ZANECHAL SVOU NESMAZATELNOU STOPU, ZŮSTÁVÁ TENTO TVŮRCE SPÍŠE VE STÍNU SVÝCH SOUPUTNÍKŮ A JEHO ŽIVOT JE PRO NÁS Z VELKÉ ČÁSTI ZÁHADOU...

Paul Leni, vlastním jménem Paul Josef Levi, se narodil 8. července 1885 ve Stuttgartu jako syn židovského bankéře Mosese Hirsche Leviho a jeho druhé, o třináct let mladší ženy Rosy (rozené Mayerové). Od raného mládí inklinoval, zřejmě proti vůli rodičů, k tvůrčí umělecké činnosti – učil se kreslářem v uměleckém zámečnictví a chtěl se stát malířem. V patnácti letech se odstěhoval do Berlína a tam také vystudoval Akademii výtvarných umění. Živil se jako tvůrce plakátů a výtvarník v několika divadlech a v tisku. O spolupráci s Maxem Reinhardtem, která mu bývá často připisována, však spolehlivé důkazy nalezeny dosud nebyly. Nejstarším dílem, u něhož dnes můžeme doložit Leniho autorství, je reklamní plakát z roku 1908 pro jakousi kinematografickou výstavu v ZOO. Doklady o jeho práci pro divadlo pak máme od roku 1910. Jeho tvorba od počátku evidentně nebyla jen spotřebním zbožím. Se svými plakáty se účastnil výstav, jejich chválu najdeme i v dobovém odborném tisku.

DKRÁT PAUL LENI
(VPRÁVO SE SVÝM OBLÍBENÝM HERCEM CONRADEM VEIDTEM)

Někdy na přelomu let 1912 a 1913 se dostal k práci ve filmu, nejprve jako umělecký poradce a návrhář kostýmů a výpravy. Spolupracoval například s jedním z pionýrů německé kinematografie Josephem Otto Mandelem, jehož známe pod pseudonymem Joe May.

První světové války se krátce zúčastnil přímo ve vojenské uniformě. Ani o tomto úseku jeho života mnoho nevíme, nicméně váže se k němu jedna pozoruhodná historka. Leni se za války ocitl v polské

rodině, jejíž silná katolická víra jej inspirovala k myšlence promítnout na oblohu obří obraz Panny Marie. Doufal, že tak křesťanskou Evropu přiměje složit zbraně. Údajně byl tenkrát dokonce převezen do Berlína, aby tento svůj návrh mohl rozpracovat. Válečná zkušenost se odrazila i v jeho skutečném režisérském debutu, kterým byl příběh polního lékaře *Deník dr. Harta* (Das Tagebuch des Dr. Hart), premiérován na začátku roku 1918. Dříve se však do kin dostal první Leniho civilní film – *Prima vera* (1917), adaptace Dumasovy *Dámy s kaméliemi*.

ZÁBĚR Z FILMU *DENÍK DR. HARTA* (1916, PREMIÉRA 1918)

Leniho filmová tvorba se od počátku rozbíhala mnoha směry. Natočil adaptaci pohádky o Šípkové Růžence *Dornröschen* (1917) a vzápětí třeba veselohru *Platonické manželství* (Die Platonische Ehe, 1919). První významnější režisérský úspěch zaznamenal s adaptací Bierbaumova galantního románu *Princ Kukuk* (Prinz Kuckuck, 1919). Pro změnu v duchu skotské balady se nesl následující snímek *Patience* (1920) s Conradem Veidtem v hlavní roli. Podle Friedricha Schillera natočil historické drama *Die Verschwörung zu Genua* (1921). Nepochybně velký byl také Leniho podíl na filmu Joea Maye *Veritas vincit* (1919), německé variaci na výpravné velko filmy typu Griffithovy *Intolerance* (1916).

Výrazněji se nám Leniho filmařský profil začíná rýsovat v roce 1921, kdy vytvořil spolu s divadelním režisérem Leopoldem Jessnerem drama *Zadními schody*

(Hintertrepp) podle scénáře Carla Mayera – mimo jiné autora *Kabinetu doktora Caligariho* (1920) či *Poslední štace* (1924). Stylizace přecházející od expresionismu ke kammerspielu a tísnivá, až hororová atmosféra, které Leni do filmu vnesl, povýšily tento jednoduchý příběh milostného trojúhelníku na nadčasové umělecké dílo.

ZÁBĚR Z FILMU *ZADNÍ SCHODIŠTĚ* (1921)

Začátek dvacátých let byl pro Leniho v mnoha ohledech rušným a převratným obdobím. Kromě filmu se stále věnoval i divadlu, nějakou dobu dokonce vedl kabaret. Dne 12. listopadu 1921 se nadto oženil s tanečnicí Lore Sello (1899–1989), s níž se seznámil při natáčení filmu *Bílý páv* (Der weiße Pfau, 1920) svého kolegy E. A. Duponta.

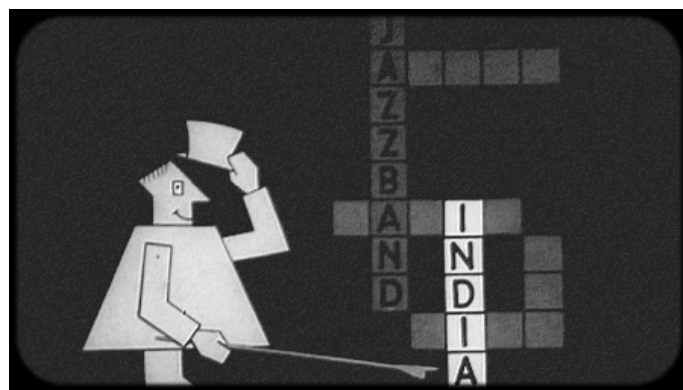
Posledním celovečerním filmem, který Leni natočil (za spolupráce Lea Birkinského a Fritze Maurischata a podle scénáře Henrika Galeena) ve své vlasti, byl *Kabinet voskových figurín* (Das Wachsfigurenkabinett, 1924). V roce 1922 koupil za 150 000 marek natáčecí práva na stejnojmennou knihu Gustava Meyrinka, ačkoli film s ní kromě názvu nemá mnoho společného. Natáčení tohoto okázalého projektu probíhalo v období inflace a provázely jej veliké finanční problémy. Ty mimo jiné způsobily, že z plánovaných čtyř povídek se do výsledného filmu dostaly jen tři. Dotyčné povídky se žánrově a stylově významně liší. Příběh první „figuríny“, Hárúna ar-Rašída, bychom mohli označit nejspíš za grotesku v exotických kulisách. O poznání chmurnější je část druhá, věnovaná carovi Ivanu Hroznému. Šíleného vladaře v podání Conrada Veidta můžeme považovat za jednu z nejtypičtěších expresionistických filmových postav vůbec, a to nejen na základě její vnějškové

stylizace – svou zhoubnou touhou ovládat nejen lidi, ale celý běh světa se řadí po bok všem těm doktorům a vynálezům ze soudobých filmů. Veidtův car se také stal předobrazem slavnějšího cara v podání N. K. Čerkasova z Ejzenštejnova velkoformátu *Ivan Hrozný* (1944). Závěrečná, nejkratší povídka o Jacku Rozparovači představuje spíše formální hříčku či surrealistický bonus, který nás z ruské zimy přenáší zpět do pout'ových kulis, jež celé vyprávění rámuje.

SÉRIE ZÁBĚRŮ Z FILMU *KABINET VOSKOVÝCH FIGURÍN* (1924)

V polovině 20. let přišel Leni opět s něčím docela jiným – s unikátním projektem filmových křížovek, které bavily diváky v kině při čekání na hlavní program. Šlo o sérii krátkometrážních snímků, kombinujících různé filmařské techniky a provázených animovanou postavičkou pana Rébuse. Vyráběla je speciálně pro tento účel založená společnost Rebus-Film GmbH.

ZÁBĚR ZE SNÍMKU *REBUS-FILM Č. 1* (1925)

Poté, co se Leni symbolicky rozloučil s německým uměleckým prostředím svou obálkou ke knize Rudolfa Kurtze *Expresionismus und Film* (1926), odjel do Hollywoodu, kde se ve službách společnosti Universal stal tvůrcem strašidelné komedie *Příšerná chvíle* (The Cat and the Canary, 1927), biggersovské detektivky *Čínský papoušek* (též pod názvem *Perly smrti*, The Chinese Parrot, 1927), dosti temného historizujícího

dramatu *Muž, který se směje* (The Man Who Laughs, 1928) a kriminálního thrilleru z divadelního zákulisí *The Last Warning* (1929).

ZÁBĚRY Z FILMU MUŽ, KTERÝ SE SMĚJE (1928)

Při práci na *Muži, který se směje*, adaptaci Hugova románu, se Leni znovu setkal se svým démonickým krajanem Conradem Veidtem. Přestože ve vyprávění dostala více prostoru melodramatická složka než-li hororová, Veidtův výkon v roli muže s groteskně zmrzačeným obličejem je jeho jednoznačnou dominantou. Bob Kane a Bill Finger, autoři komiksů o Batmanovi, jej uvádějí jako předlohu postavy Jokera.

O tom, jak by se Leni vypořádal s médiem zvukového filmu, lze bohužel jen spekulovat. Zemřel náhle 2. září 1929, tedy na samém začátku zvukové éry. Příčinou jeho předčasného odchodu byla otrava krve ze zaníceného zubu (čerstvě objevený penicilin tehdy teprve čekal na své využití). Vdova Lore pak záhy opustila Hollywood, který jí příliš nepřirostl k srdci, vrátila se do Evropy a po čase se provdala za anglického novináře Maurice Cowana.

Pozůstalost Paula Leniho – jeho knihovna, umělecká sbírka, korespondence a deníky – byla z velké části rozprodána, poztrácena a zničena, což je asi hlavní důvod, proč je pro nás obraz jeho osobnosti tak roztržštěný a proč se na něj neprávem pozapomnělo.

Alena Šlengerová

*Autorka je absolventkou bohemistiky
a filmové vědy na FF UK v Praze.*

POUŽITÁ LITERATURA:

BOCK, Hans-Michael (ed.): *Paul Leni. Grafik, Theater, Film*. Frankfurt am Main: Deutsches Filmmuseum 1986.

BROŽ, Jaroslav – FRÍDA, Myrtil: *666 profilů zahraničních režisérů (A–Z)*. Praha: Československý filmový ústav 1977, s. 206.

CIESLAR, Jiří: Zkušenost s expresionismem. In *Film a doba* 38, 1992, č. 3, s. 150–158.

PLĄŻEWSKI, Jerzy: *Dějiny filmu 1895–2005*. Praha: Academia 2009, s. 94, 102.

THOMPSONOVÁ, Kristin – BORDWELL, David: *Dějiny filmu. Přehled světové kinematografie*. Praha: Akademie múzických umění v Praze – Nakladatelství Lidové noviny 2007, s. 112, 122, 168, 169, 239.

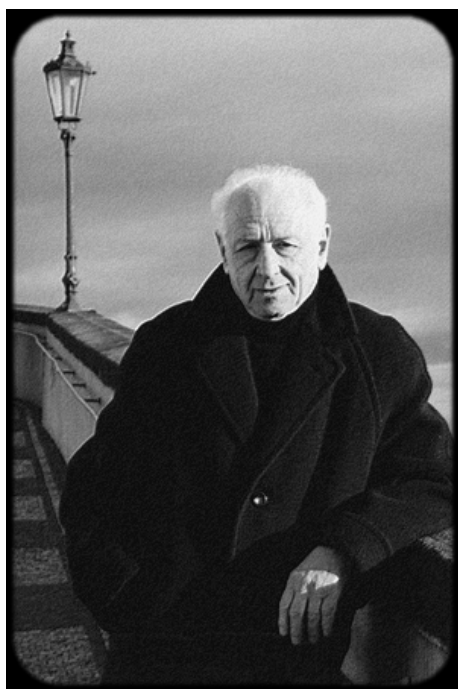

Láska, smrt a naděje

periferie

Život není to, co chceme, ale to, co máme, řekl jednou Arnošt Lustig. Jaký byl jeho vlastní život, o tom si v kavárně Caféidoskop vyprávěli Markéta Mališová a Vladimír Karfík.

V pražské kavárně Caféidoskop se 12. června konal večer věnovaný Arnoštu Lustigovi, českému spisovateli, jenž se ve všech svých knihách zabýval problematikou holokaustu, který jako chlapec přežil. Od Lustigovy smrti uplynuly letos v únoru dva roky, ale z organizačních důvodů se tato vzpomínková akce konala až krátce před letními prázdninami. Role moderátorky se ujala Eva Marková, jejími hosty byli Markéta Mališová, ředitelka Centra Franze Kafky, a Vladimír Karfík, literární kritik a také Lustigův vrstevník. Celá akce se konala za podpory Studentské rady Filozofické fakulty UK a Studentské unie UK.

ARNOŠT LUSTIG (1926–2011)

Jako první se slova ujal doktor Karfík, který návštěvníkům představil Lustigovo dílo a pokusil se jeho knihy žánrově zařadit. Ačkoliv se do všech Lustigových děl promítá problematika židovství, nejedná se pouze o popis drsné reality života v koncentračním táboře, ale především o pohled mladých lidí na danou a jimi těžko ovlivnitelnou situaci – jako například v povídkovém souboru Noc a naděje, jímž Lustig debutoval. Autor do svých povídek promítá osobní zážitky a jeho jedinečnost spočívá ve způsobu zobrazení osudu podobně postižených lidí –

uvědomuje si jejich zranitelnost v mezních situacích. Popisuje jejich vztahy a city, z jeho vyprávění je kupodivu cítit naděje. Za zásadní čin považuje záchranu lidského života.

V rámci večera vystoupila také Markéta Mališová, vydavatelka Lustigových knih a žena, která s ním v posledních letech jeho života mnohé prožila. O některé ze zážitků z konferencí, besed i vzájemné spolupráce se podělila s přítomnými posluchači. Vylíčila Arnošta Lustiga jako člověka optimistického, který se přitom během svého života musel vyrovnat s řadou těžkých situací. Zdůraznila, že ačkoliv žil poměrně dlouhou dobu v emigraci, měl opravdu vřelý vztah ke své vlasti.

Celý program byl zpestřen četbou z vybraných Lustigových knih. Mališová nejprve četla z knihy *Láska, tělo a smrt*, v níž jsou barvitě popsány city dvou zamilovaných lidí, kteří i ve velmi těžké životní situaci dokážou snít o lepší společné budoucnosti. Povídka bohužel končí tragicky – oba odjíždějí s transportem. Zajímavá byla též ukázka z knihy *Zpověď*, z níž si Mališová ke čtení vybrala část popisující Lustigovy zážitky z emigrace do Spojených států, kde se živil především přednášením na univerzitách. Za základní právo člověka považoval Lustig možnost odejít ze své země, ale současně se tam moci zase vrátit. V Americe mu vše stále připomínalo Čechy, které tolik miloval, doufal proto ve svůj návrat a neustále kladl důraz na pokoru jako jednu z hlavních lidských ctností. Přišla řeč také na známý fakt, že Lustig své knihy opakovaně přepisoval, upravoval, doplňoval texty o nové zážitky, zkrátka se do nich snažil vpravit veškerou nadčasovost lidského života a lidských citů – holokaust se tak vlastně stal jen rámcem pro jeho vyprávění. Mališová také vylíčila, jak k úpravám textů docházelo – Lustig nejprve knihy vytrhl z vazby, vpisoval do textu, vkládal nové listy, přepisoval poznámky...

V kavárně po celou dobu panovala velice příjemná atmosféra a troufám si říct, že celý večer byl poučný nejen pro mne, ale i pro ostatní. Ve výsledku se totiž podařilo uspořádat akci, která nebyla jen pietním ohlédnutím za zesnulým spisovatelem, ale též živým setkáním s jeho tvorbou a světem literatury jako takovým.

Gabriela Volfová

*Autorka je studentkou
víceletého Gymnázia Jana Keplera v Praze.*

Umělec cimrmanovského typu

periferie

Carlos Relvas – Objekty věčnosti

23. 5. – 15. 9. 2013 / Galerie Rudolfinum

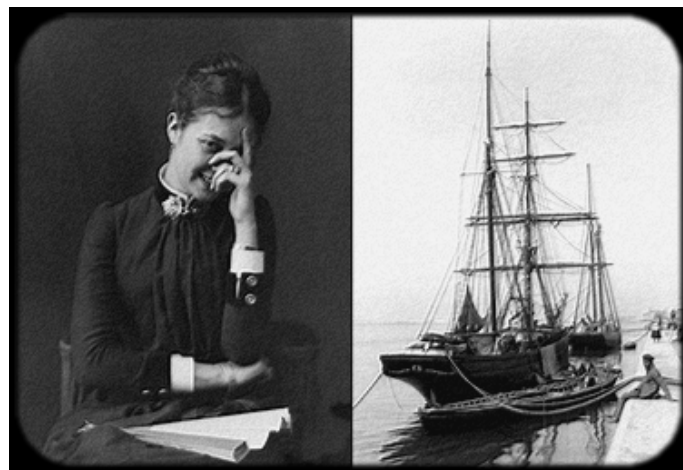
Galerie Rudolfinum připravila reprezentativní průřez tvorbou Carlose Relvase (1838–1894). Putovní výstava známého portugalského fotografa „amatéra“, jehož tvorba poprvé překročila hranice rodné země, začíná právě v Praze. Relvasovo dílo bylo znovu objeveno a po zásluze oceněno po více jak stoleté proluce. Pro výstavu v pražské galerii byly pořízeny fotografie vyhotovené analogovým procesem z dochovaných originálů převážně kolodiových negativů, které jsou uloženy v depozitáři s názvem „Dům a ateliér Carlose Repase“ ve městě Golegã. Za výstavou stojí kurátor David Korecký, který se pokouší návštěvníkům přiblížit také dobové technologické postupy, zasazené do kontextu Relvasova života a tvorby. Výstava se skládá z celkem 59 snímků, což je ovšem pouze nepatrná část celého autorova díla.

C. R. – *AUTOPOTRÉT* (1868–1869)

Carlos Relvas pocházel z města Golegã ležícího v údolí řeky Tojo, tedy z oblasti proslavené chovem lusitánských koní. Byl to vynálezce, pionýr, průkopník a nadšenec fotografování v době, kdy se tento obor teprve začínal rozvíjet. Jeho snímky jsou jedinečné tím, že nezobrazují pouze příslušníky soudobých vyšších vrstev, ale za své objekty si často vybíral lidi z ulice, působící na fotografiích velice uvolněným a nestrojeným dojmem. Relvasovo výtvarné nadání spolu s na tu dobu neobvyklým výběrem motivů a novátorskými postupy činí jeho dílo velice inovativním

a inspirativním. Relvas fotografoval svou rodinu a přátele, ale i žebráky, tuláky, pastýře, zemědělce, hospodářská zvířata či domácí mazlíčky, na svých snímcích zachycoval též samotnou krajinu. Nejvíce vyhledávaný však byl pro své portrétní umění. Jeho portrétní snímky se vyznačují velmi promyšlenou scénografií a jejich autor zde přebírá režisérskou úlohu. Portréty získávají až jakýsi divadelní výraz, fotografované osoby jakoby ztvárňovaly určené herecké role a samotný autor na sebe bere kupříkladu podobu jezdce z koridy, badatele, pastevce či státníka. Výsledná kompozice ani výtvarné aranžmá tak rozhodně neodpovídá standardním produktům fotografické živnosti.

C. R. – *PORTRÉT MLADÉ ŽENY* (KOLEM 1880) /
C. R. – *BRIGANTINA „SILVIA LIVERPOOL“* (KOLEM 1880)

Ruku v ruce s Relvasovou inovativní tvorbou vznikaly také mnohé jeho vynálezy, z nichž nejvýznamnější je takzvaná „multiplying camera“ (otočný karusel), za niž získal ve Vídni medaili za technologický vývoj. Později byla tato pomůcka využívána především u malých filmových kamer. Další autorem hojně využívanou technologií byla kolotypie neboli světlotisk.

OTOČNÝ KARUSEL,
RELVASŮV VYNÁLEZ Z
ROKU 1873

RELVASŮV ATELIÉR (GOLEGÃ, PORTUGALSKO, 1872–1876)

Nejviditelnější stopou, kterou po sobě umělec zanechal, je kromě fotografií jeho vlastní ateliér, postavený architektem Henriquem Carlosem Alfonsem, který se mohl pyšnit na svou dobu velice moderním a finančně náročným vybavením.

Ve svém ateliéru Relvas pořádal školení pro fotografy, která spočívala především v osvojení si nových chemických postupů, umožňujících tónování pozitivů s mnohem větší škálou barevných odstínů, než bylo doposud možné.

Putovní výstava Relvasových fotografií byla uspořádána ve spolupráci s Câmara Municipal da Golegã a po premiéře v Praze je připravena k reprízám v dalších evropských metropolích. K výstavě vychází rovněž katalog s názvem Carlos Relvas: Objekty věčnosti, a to v české, anglické a portugalské verzi, který obsahuje texty starosty Golegã, José Veiga Malteze, kurátora Davida Koreckého, fotografa a restaurátora fotografie Luise Pavãa a samozřejmě i rozsáhlou obrazovou složku.

Lucie Zemanová

Autorka je studentkou Interiérové tvorby na VOŠ uměleckoprůmyslové v Praze.

Undergroundový začátek léta

periferie

Festival s názvem Magorovo Vydří má mnoholetou tradici. Letos proběhne opět v obvyklém termínu, tedy během prvního červencového víkendu (4.–7.7.) v Meziříčku na Skalákově mlýně. Blíže vám ho představí jeden z organizátorů František „Čuňas“ Stárek. Za sebe bych vás však chtěla upozornit na to, že kromě milé společnosti a zajímavého programu se můžete na festivalu těšit rovněž na prezentaci nového undergroundového rádia a promítání filmu *Rok bez Magora*. Těším se na vás, ale nyní už předávám slovo Čuňasovi...

MŮŽEŠ NÁM ŘÍCT NĚCO O MAGOROVĚ VYDRÍ V DOBÁCH, KDY SE JEŠTĚ KONALO V PROSTŘEDNÍM VYDRÍ A POŘÁDAL HO SÁM IVAN MARTIN JIROUS?

Magor měl koupený barák do zálohy. Když začaly po revoluci hudební festivaly, jejichž hlavním účelem byl byznys a vydělávání peněz, začal pořádat letní setkávání u sebe na statku v Prostředním Vydří. Samozřejmě, že to mělo pomalou náběhovou křivku. Nejdrive příjíždělo jen pár lidí, ale postupně jich byly tisíce. Ta vesnice to poměrně těžko nesla, i když jsou Moraváci slušní lidé a nijak zvlášť neremcali. Ale návštěvníci festivalu se například koupali nazi na návsi v rybníku, takže celý průběh byl poznamenán tím, že je ten barák vprostřed vesnice. Nicméně, ta hlavní idea, že podstatné je setkávání lidí, a ne co tam hraje a

kdo tam hraje, tu akceptovali všichni, kdo tam jezdili. Celkem si ani moc nepamatuju, že by tam někdo příliš řešil program. Vždy tam zahráli lidi, kteří chtěli, ten program nebyl to nejdůležitější, nejdůležitější bylo sejít se tam. Tahle idea přetrvala.

PROČ SE FESTIVAL V ROCE 2006 PŘESUNUL Z PROSTŘEDNÍHO VYDRÍ DO MEZIRÍČKA?

Zakotvená je taková představa, že se Vydří přestěhovalo ke Skalákovi díky tomu, že spadla stodola. To ale není samozřejmě pravda. Stodola spadla později, když už se u Skaláka ty festivaly dávno dělaly. Ono to skončilo na přání starosty, tedy zastupitelstva Dačic, pod které Prostřední Vydří spadá.

A ti na něj tak tlačili, že už to tam nebylo možné dál dělat. Tím to tedy skončilo. U Skaláka už festivaly byly, jenom tam přešlo to jméno a přešlo to v tom termínu, kdy se Magorovo Vydří konalo, tedy první týden v červenci, kdy jsou svátky Cyrila a Metoděje a Mistra Jana Husa, čímž obvykle vzniká nějaký delší víkend. Takže tento termín jaksi zakotvil a je to takový ten nejdůležitější samostatný undergroundový festival v roce. Jako rovnocenný by se dal chápat ještě undergroundový stan na trutnovském festivalu.

ČÍM SE TENTO FESTIVAL OD OSTATNÍCH LIŠÍ?

Napsal jsem na plakát, že setkání je důležitější, než program. Program je samozřejmě taky zajímavý. Ani bych neřekl, že ho dodržíme na sto procent, je spíše orientační. Letos jsou navrženy tematické dny, například vzájemnosti nebo tolerance. Nechápu to jako něco závazného, ale jako to, co je potřeba si s sebou přivést.

CO BYS VZKÁZAL ČTENÁŘŮM *PŮLNOČNÍHO EXPRESU*, KTEŘÍ BY CHTĚLI DO MEZIRÍČKA PŘIJET?

Jestli chtějí přijet, tak ať si přečtou o festivalu na webu Underground Is Life, podívají se na plakát a hlavně, ať se řídí tím, co je ve spodní části. To znamená, aby si

nevozili chlast, protože na festivalu se nevybírání žádné vstupné a všechny náklady jsou hrazené z výtěžku z prodeje piva a vína. Takže každý, kdo si tam přiveze svůj chlast, tak tam jde vlastně zadarmo. To je, jakoby přeléz plot třeba v Trutnově, tam by ho ochranka vynesla v zubech. Chlast ať si kupují na místě a tím přispějí na zvukaře, který se musí zaplatit, na elektrinu, která se musí zaplatit, a na dopravu kapel, protože všechny kapely hrají bez nároku na honorář, platí se jim jenom cestůvka. Tady je potřeba taková ta kolektivní zodpovědnost, aby všichni věděli, že je to jejich festival, že tam nejedí proto, aby je chtěl někdo pumpnout o peníze, ale že tam všichni dělají všechno zadarmo, jak organizátoři, tak kapely. A ještě aby akceptovali to, co tam píšeme o psech. Každý rok tam pes někoho pokoušal.

PTALA SE EVA EVELÍNA BROZMANOVÁ.

DG 307

foto: Jaroslav Švec
(Akropolis, raná 90. léta)

O Nepále v dobrom i zlom

periferie

Fulmaya, děvčátko s tenkýma nohama / režie Vendula Bradáčová
ČR 2013, 76 minut, česká premiéra 23. 5. 2013

Jedno meno v slovenskom šoubiznise sa spája s Nepálom – Dorota Nvotová. Jeden film sa natočil o Dorote Nvotovej – Fulmaya. A je to presne tak, ako to vyzerá – je to film o Nepále. Názov je odvodený od mena, ktoré pri svojom prvom výstupe na jeden z mnohých vrchov v Nepále Nvotová dostala a prekladá sa ako „Kvet lásky“. Súčasne sa dozvedáme o malej sirote Fulmayke, ktorej príbeh a charakter zaujali nielen Dorotu, ale aj filmárov a venovali jej osudu vstup.

Dokument má iba niekoľko minút cez hodinu a je veľmi príjemnou zmesou informácií o Dorotinom každodennom živote a o jej projekte Happy Home, ktorý rozbehla pred niekoľkými rokmi v hlavnom meste Nepálu (Káthmandú) a ktorý neúnavne propaguje a podporuje. Ide o hľadanie sponzorov pre detský sirotinec, na vzdelávanie a postavenie provizórnych tried na vyučovanie. Stal sa veľmi úspešným na Slovensku i v Čechách a dobrovoľníci sa tu pravidelne striedajú v pozíciách učiteľov, vychovávateľov, či kontrolórov hygieny.

Veľmi podarený a osviežujúci dokumentárny film nás uvádza do pestrého sveta východu. Každý záber svedčí o úplne odlišnom systéme i životných hodnotách. V rýchlom slede spoznáваме dopravný systém, náboženské zázemie a súčasne európsky divák všade cíti chudobu. Priepasť, ktorá sa tvorí medzi človekom sediacim v kine a plátnom sa zdá neprekonateľná, ale Dorota ju skvele preklenuje vlastnou osobnosťou. Na živom príklade sa ukazuje, že ľudia, nech sú akokoľvek sociálne postavení, sú v konečnom dôsledku ľudia, a čo sa na prvý pohľad

zdá ako odporný príklad nezodpovednosti a ľahostajnosti postaviť sa životu, je v skutočnosti nulový počet prostriedkov, ako sa dostať zo špiny chodníka. Dorota dokazuje, že ak sa pre niečo rozhodnete, nie je to nemožné. Pomáha nezištne neznámym ľuďom, a najmä deťom, ponúka im šancu na nový domov, vzdelanie a život. Sama si uvedomuje, že kultúra je kultúra a nesnaží sa ich meniť na mladých Európanov, ale skôr ponúknuť šancu byť človekom s vyšším cieľom ako je fetovanie lepidla na ulici. Dáva šancu a nádej na život slušného Nepáľčana.

Dokument, ktorý v sebe nesie dosť významné ľudské poslanstvo dopĺňa aj osobná svednosť Nvotovej. Nielenže odhaľuje v snímke svoj osobný život, ale uvažuje aj nad svojím miestom v živote. Nepál ju naplňuje pocitom obetovania sa pre iných, ale chýba jej aj čas na vlastný život. Uvažuje nad otázkou, či domov je iba jedno miesto a tisíc kilometrov od rodnej krajiny často cíti zmiešané pocity patrenia či nepatrenia niekam. Na pozadí celého príbehu sa teda okrem piesne, ktorú pre film zložila, uskutočňuje aj zásadná premena v jej súkromnom živote.

V dramatických timelapse efektoch, pri ktorých sa predstavujú hlavní aktéri filmu, spoznáваме osud všetkých vrstiev žijúcich v Nepále. Jednou z nich je aj Dorota. Ďalší sú ľudia, ktorí pomáhajú a tí Nepálčania, ktorých život sa radikálne zmenil, a to zo života trápenia na život, ktorý dáva ďalšiu šancu. Dokument je plný premien a záverečné minúty nie sú ani zďaleka výnimkou. Odhaľuje sa špinavý biznis v Happy Home, o ktorom nikto ani netušil. Záverom snímky sa teda

v skutočnosti ešte len začína veľký boj, ktorý musí tím dobrovoľníkov spolu s Dorotou Nvotovou prekonať. Osviežujúci výtvar z česko-slovenskej spolupráce je prvým celovečerným počínom Venduly Bradáčovej.

Eva Smininová

Autorka studuje druhým rokom obor Estetika na Masarykově univerzite v Brně.

O dvou literárních večerech

periferie

Příslib blížícího se léta a dlouhé červnové večery každoročně vábí Pražany na noční zahrádky kaváren a barů na akce všeho druhu. A tak i pilní studenti, zarytí knihomolové a příznivci literatury zvedají oči od zažloutlých stránek a vyrážejí do ulic. Literárních večerů mají na výběr bezpočet, pisatelka těchto řádků dorazila v červnu na dva z nich...

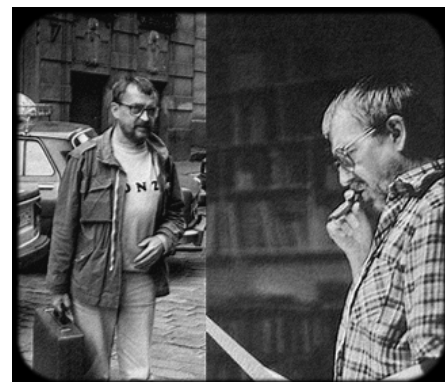
Ve čtvrtek 6. června zavzpomínali příznivci a přátelé na knižního redaktora a výjimečného žurnalistu Denise Hereckého (1955–2010). U příležitosti vydání knihy *Adresát Ladislav Verecký* se sešli ve vinohradské kavárně Fra a vyposlechli si obsah dopisů, které Denisovi na sklonku normalizace a ve zmatených porevolučních měsících posílala mladá básnířka Svatava Antošová a také dva starí bardi – Ivan Jelínek a Ivan Diviš. Svatava Antošová bohužel na akci nakonec nedorazila a předčítání jejích dopisů se tak ujala členka redakčního kolektivu dotyčné knihy, Zuzana Fučíková. Jelínkovy dopisy pak přečetl Radek Bláha a těch Divišových se ujal Mirek Kovářik, jehož zkušený projev ocenila i vdova po básníkovi, Lída Divišová. Celým večerem nás provedl Vereckého blízký přítel a někdejší kolega z nakladatelství Ivo Šmoldas. V publiku se mezi jinými objevil například Michal Horáček, který Denise pověřil sepsáním svého životopisu, nebo spisovatel Michal Viewegh. O knize *Adresát Ladislav Verecký* (vydalo nakladatelství Pistorius & Olšanská), její přípravě a Vereckého obsáhlé pozůstalosti pohovořila osoba nejpovolanější, editor Jan Šulc.

LADISLAV
VERECKÝ

Přínos Jana Šulce byl zásadní také o týden později ve Slovenském institutu, kde se připomínalo 20. výročí úmrtí literárního kritika a editora Jana Lopatky (1940–1993). Jan Šulc totiž letos na jaře procházel ulicemi Starého Města, když jej najednou překvapil Lopatka, vyskočivší zpoza rohu. Byl to sice jen sen, zato tak živý, že Šulce inspiroval k organizaci vzpomínkového večera, kde vystoupili Lopatkovi blízcí a kolegové.

JAN LOPATKA

Na Lopatkovu účast v samizdatové Edici Expedice zavzpomínali Ivan M. Havel a Tomáš Vrba, jeho práci v samizdatovém *Slovníku českých spisovatelů* připomněl Jiří Brabec, jeho aktivitami v časopisu *Tvář* se zabývali Karel Štindl a Jan Nedvěd a Lopatkovy příspěvky ve *Slovenských pohľadoch* okomentoval Milan Šútovec. Vinou špatného zdravotního stavu bohužel nedorazili Zbyněk Hejda a Bohumil Doležal, zato ale na Jana Lopatku zavzpomínali další jeho přátelé a obdivovatelé, například Zdeněk Jančářik nebo Terezie Pokorná. Stručně, avšak erudovaně pohovořil o vydávání Lopatkova díla jeho editor Michael Špirit. Večer zakončilo promítání záznamu Lopatkovy přednášky o F. X. Šaldovi, který tři roky před Lopatkovým náhlým úmrtím pořídil Petr Kotyk.

Tereza Hýšková

Autorka je studentkou bohemistiky a žurnalistiky na UK, příležitostně publikuje v Divadelních novinách.

Marocké město očima grafika

periferie

Africké dobrodružství Václava Hollara

27. 3. – 30. 6. 2013 / NG v Praze – Schwarzenberský palác

Výstava *Africké dobrodružství Václava Hollara*, která probíhala ve Schwarzenberském paláci do 30. června, nabídla pohled na pozdní grafickou tvorbu tohoto všestranného umělce. Dříve než divák vkročil do grafického kabinetu, který se nachází v druhém patře budovy, setkal se s plátny Karla Škréty, Roelanta Saveryho, Bartholoma Sprangera a jiných významných barokních mistrů. Místnost, v níž se grafické listy nacházejí, je velice chabě osvětlená, což má ovšem své opodstatnění, neboť tyto materiály jsou velice citlivé.

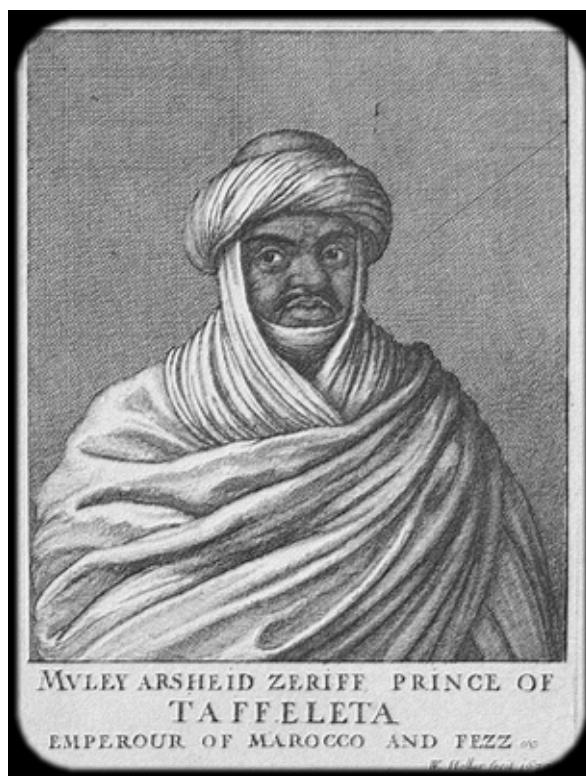
Jednotící linkou Hollarovy práce je obdivuhodná preciznost, se kterou jsou grafiky tvořeny. V grafickém kabinetu jsou vystavovány listy zhotovené technikou leptu z dob, kdy bylo Hollarovi již více než 60 let. Kolem roku 1669 odcestoval do severní Afriky a zachytil mnoho různých pohledů na město Tanger, které bylo součástí britského království. Hollar zde strávil několik měsíců a kreslil zdejší podmanivé prostředí z mnoha různých perspektiv. Tato díla jsou zcela výjimečná svým významem a jsou považována za vrcholné kusy umělcovy krajinářské tvorby. Později Václav Hollar dle dotyčných kreseb vytvořil sérii leptů, které byly opakovaně vydávány. Jen zřídka jsou v tangerských scénériích zachyceni lidé, převážně se jedná o zobrazení staveb a lodí či krajinné výjevy. Pohledově uzavřené obrazy, konkrétní stavby, či opevnění Hollar zobrazoval z větší či menší vzdálenosti. Nechává nás nahlédnout též do dění uvnitř města, kde se pochybují lidé mezi poměrně hustou zástavbou.

Ke zhlédnutí zde byla nejen série pohledů na Tanger, ale také portréty královského páru. Tyto lepty jsou rovněž velmi vzácné, ovšem v rámci Hollarovy tvorby

méně známé. Umělec zachytil přerod, který zmíněné město zaznamenalo pod britskou nadvládou.

Výstava byla obohacena pestrým doprovodným programem a možností komentovaných prohlídek. Série pohledů na Tanger působí realisticky a svěže, výjevy oživuje stafáž, často zobrazovaná mírně romanticky jako menší skupinka poutníků, kteréžto idylické pojetí se zřejmě příliš neslučuje s danou dobou.

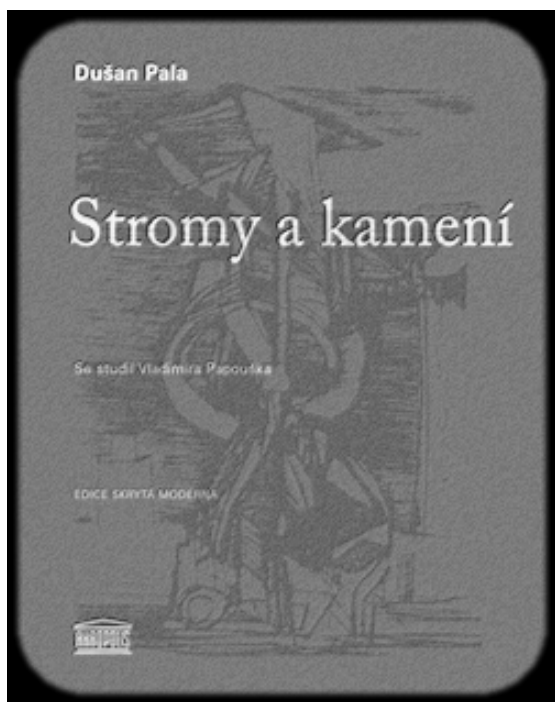
Václav Hollar je bezpochyby nejvíce spjat právě s grafickým uměním a za svůj život vytvořil zhruba 2700 grafických listů, nejčastěji provedených právě technikou leptu. V rámci svého pozdního období se převážně věnoval zachycování krajinných scénérií a tvorbě knižních ilustrací. Uchovával si svůj osobitý styl a nechal na sebe zdravě působit prostředí, v nichž se právě pohyboval.

Alena Štěrbová

*Autorka studuje estetiku na Jihočeské univerzitě,
zajímá se o design, umění a architekturu.*

Dušan Pala: *Stromy a kamení*
Akropolis, Praha, 2013, 2. vydání, 280 stran

Kniha *Stromy a kamení* si zaslouží pozornost tuzemských čtenářů – a příznivců *Půlnočního expresu* dvojnásob – hned z několika důvodů. Svazek vyšel v rámci edice Skrytá moderna, na jejímž fungování se podílí Centrum výzkumu české umělecké avantgardy a která má za úkol poukazovat na rozprostraněnost a nejednoznačnost řeči avantgardy, na některé její neprávem pozapomenuté či přehlížené proudy. Coby plod dotyčného vědeckého projektu je přítomná kniha vypravena nadmíru pečlivě a vybavena dvěma nadstandardními složkami – předmluvou Vladimíra Papouška a oddílem nazvaným *Přílohy*.

O Papouškově textu *Nová slova, která zabíjejí* (*Doba a dílo Dušana Paly*) bychom však měli již s ohledem na jeho délku a široký záběr hovořit jako o studii – jejím předmětem je jednak exkurs do zvláštního „mezičasu“ v české kultuře (1945–1948), kdy se cesty „vnímavých jedinců“ (zejména literátů a umělců vůbec) poznamenaných druhou světovou válkou rozešly mnoha různými směry, jednak titulem slíbené přehlédnutí života a díla Dušana Paly (1924–1945). Nadějný spisovatel, který na podzim roku 1945 – ve svých jedenadvaceti letech – dobrovolně ukončil svůj život, neupadl do zapomnění především zásluhou Václava Černého, který mladého autora ocenil ve svých *Sešitech o existencialismu*.

Povídkový soubor *Stromy a kamení* vyšel poprvé v roce 1947 (druhého vydání se dočkal až nyní), kdy jej doslovem – připomínajícím však spíše nekrolog – doprovodil Josef Knap. Svazek obsahující pětici próz nestejně délky se tak stal vedle básnické sbírky *Krev a popel* (vydána rovněž posmrtně, roku 1946) jedním z mála vydaných děl Dušana Paly, který jakoby svými četnými aktivitami (četbou, studiem na pražské FF, psaním atd.) usiloval v těch několika poválečných měsících před svou smrtí dohnat promarněná válečná léta. Jistou odpověď na nabízející se otázku, proč tuto euforii vystřídal rozhodnutí vzít si vlastní život, nabízejí texty v závěrečných *Přílohách*. Vedle páru cizích ohlednutí za mladým umělcem (z pera Josefa Knapa a Alberta Pražáka) a dvou Palových dopisů Josefu Knapovi zde totiž nalezneme dva texty, které vedle sebe stojí v nápadném kontrastu – Palův článek *Jací jsme po šesti letech*, který je výzvou adresovanou českým studentům k podání pomocné ruky jejich válkou hůře postiženým až pokřiveným vrstevníkům, a jeho dopis nejmenovanému příteli, plnící roli mladíkovy závěti, z něhož zde ocitujeme pasáž osvětlující příčiny jeho dobrovolného odchodu:

„Kdyby Tě to nenudilo, řekl bych ti pár slov o pohnutkách k tomu podivnému činu. Nevidím totiž už nikde smysl života. Mám příliš krutý rozum, který mi odhaluje vše, co je *raison d'être* tolika lidí (životní štěstí, věda, umění...) jako nejnicotnější z nicotného, jako... pomůcku k ukrácení dlouhé chvíle, již máme mezi narozením a hrobem.

Lidé jsou nesmírně dobří, ale nešťastní tvorové. Měj, prosím Tě, s nimi vždy soucit. Neodsuzuj nikdy nikoho. Nebuď příliš tvrdý k těm, kdo se provinují, kdo jsou zlí. Žít lze jen tenkrát, mají-li všichni nadlidsky velké srdce. Myslit – tot' neštěstí člověka.“

(s. 259)

Pojátkem celé pětičky Palových povídek jsou bezpochyby mezilidské vztahy, či lépe řečeno složitý vnitřní život hlavních hrdinů a jeho vliv na vztahy protagonistů k nejbližším lidem. Všechny ústřední postavy se bez ohledu na svůj věk či pohlaví řadí k typu, k němuž patřil i sám autor – tedy k mimořádně senzitivním jedincům. V úvodní *Lásce* se středoškolačka Eva ocitá před nelehkým dilematem ohledně svého vztahu k mladému, milému, současně

však nevzhlednému doktoru Plevovi – jak rozeznat, co je pouhá vděčnost za záchranu bratra a co skutečná láska, jak odlišit vlastní touhy od zbabělého ohlížení se na mínění svého okolí? Hlavním hrdinou povídky *Žony* je mladík Karel, pocházející z chudých poměrů, a přece – nebo snad právě proto – toužící vynahradit si životní bídu a rozbije se svým okolím nevšedními zážitky, třeba jen porcí výtečných zákusků. Jenže kde na taková potěšení vzít a nekrást? A pokud krást, jak utišit neodbytný hlas svědomí? V próze nazvané *Šedá noc* se stáváme svědky klasického mezigeneračního střetu – mladý Jirka se ocitá v továrně spolu se svým otcem a jeho dřívější obdiv k němu se vlivem otcova despotického dohledu, z něhož není úniku v práci ani doma, postupně mění v pohrdání, ba dokonce nenávisť. Protagonisty povídky *Jaro* je dvojice dětí, Ferdík a Hela, kteří k sobě náhodou naleznou cestu, avšak klíčící čistý cit mezi nimi zadusí chlapcův zbabělý čin. Závěrečný *Klavír* pak vypráví příběh profesora Bernarda, ředitele malé klavírní školy, jehož uražená ješitnost a nedostatek soudnosti vyústí ve veřejné hudební vystoupení, kde případný neúspěch může mít vážné následky pro celou jeho rodinu.

Dušan Pala byl prozaik bezpochyby nadaný, ovládající umění přetavit do slov složitý proces introspekce postav zmítaných pochybnostmi a touhami, postav duševně neklidných a s okolním světem se mýjejících. Autor je schopen vylíčit niterné pocity protagonistů mužských i ženských, vlastních vrstevníků, stejně jako dospělých. Ve všech jeho prózách nacházíme jakýsi temný spodní proud, místy vyvěrající otevřeně na povrch, jindy setrvávající takřkajíc mezi řádky, který pojí Palovy texty jak s předcházejícím expresionismem (zvláště pokud jde o výrazivo a gradované napětí), tak s rozšiřujícím se existencialismem (především v oblasti samotné tematiky). Na každý pád lze knihu *Stromy a kamení* doporučit v podstatě všem čtenářům – někteří se spokojí s poutavými povídkami, jiní budou rádi též za seznámení s novým jménem české poválečné literatury a někteří třeba ocení i obsah Papouškovy erudované úvodní studie.

—fn—

DG 307

foto: Jaroslav Švec
(Akropolis, raná 90. léta)

Tak trochu jiná muzikoterapie

periferie

Ve dnech 22. a 23. června se v Netvořicích, městysu ležícím nedaleko za Prahou, konal jazzový minifestival, který všem přítomným zprostředkoval vpravdě ohromující příval energie. Jak to, proč a nač? Přečtěte si krátkou, ryze subjektivní reportáž z dotyčného festivalu...

Na samém začátku byla úvaha: jak to zařídit, aby bylo na vesnici možné zažít dříve tak běžný pocit sounáležitosti? K tomu se přidala frustrace: proč se musí za kulturou pořád jezdit do Prahy? Zdánlivě nesmyslné bloumání vykvetlo v originální nápad, který se mohl uskutečnit nejen díky spolupráci mnoha menších občanských subjektů, ale především zásluhou finanční podpory z projektu Think Big, za nímž stojí Nadace Telefónica a Nadace rozvoje občanské společnosti. A tak vzniklo Jazzohraní, dvoudenní jazzový festiválek v Netvořicích.

Že v případě Jazzohraní nejsou řeči o sousedské spolupráci a rozvoji občanské společnosti uprostřed netvořického městysu pouhou vyprázdněnou frází, to došlo každému, kdo na festival přijel. Vše se totiž odehrávalo na dvorku před stavením, v němž bydlí rodina hlavního iniciátora projektu, vysokoškolského studenta Jakuba Šmída. Zkrátka si představte, že si na chalupě postavíte na zahradě pódium, přinesete několik lavic, aby bylo na čem sedět, souseda poprosíte, aby griloval klobásy, kavárnu si schováte do bývalé stodoly... a máte festival jako vyšitý! A protože si organizátoři uvědomili, že cesta z Prahy se může lehce zvrtnout v bojovku, nabídli návštěvníkům v ceně lístku také ubytování v místní Sokolovně. To vše za 150, resp. 100 Kč, do ceny vstupenky bylo zahrnuto i vstupné do všech tří netvořických muzeí.

Festival představil pestrou škálu hudebních vystoupení, jejichž vrcholem byl koncert Moniky Načevy, která společně s Justinem Lavashem představila své poslední album *Milostné slabiky*. Během víkendu se však v Netvořicích vystřídal téměř desítkou mladých, rozverných, inspirativních a kreativních kapel, až si jeden říkal, jak je to vlastně s tím jazzem...

Tak trochu jako chytrá horákyňe mi to vysvětlil sám Šmíd: „Pokud z pódia uslyšíte rock, folkovou hudbu nebo ska, je to v pořádku. My slyšíme jazz. Ale v čem přesně je ta jazzová podobnost, to už si musí každý vypořizovat sám.“ A tak jsem pozorovala, či spíše poslouchala.

A musím říct, že ačkoli byl britský klavírista Tim Laphorn skvělý a ačkoli byl akustický projekt Pocket Elephants velmi sympatický a ačkoli byla kapela Na rozcestí překvapivě vyhraněná, nejvíce mne zaujalo plzeňské šansonové uskupení Lakuna a projekt ille Olgy Königové. Obojí to byla hudba křehká, hravá a v nejlepší slova smyslu ženská. Smyslná, barevná, něžná i mírně melancholická. Jaksi neplánovanou a na poslední chvíli zařazenou položkou na programu byla vzpomínka na Filipa Topola, který *na druhý břeh* odešel jen pár dní před festivalem.

Hudební produkci doplňovala autorská čtení (Jakub Königsmark, Vladěna Ptáčková, Václav Boček) a literární projekt autorky tohoto článku – v místním Muzeu smaltu, které se nachází v půdních prostorách stavení, se v neděli po ránu sešly téměř dvě desítky posluchačů, aby si vyslechly čtení z Demlovy knihy *Zapomenuté světlo*. A přestože už byl druhý den festivalu a navíc devět hodin ráno, tak snad díky silné kávě podávané ve smaltovaných hrnčících všichni okolosedící poměrně živě diskutovali o autorově životě, postojích, názorech, knihách. Mimo jiné se opět potvrdilo, že o knihách je dobré mluvit, a to hlavně o těch, které nás znervózňují, rozčilují... v konfrontaci s ostatními si pak přinejmenším utřídíme své názory a dojmy.

Závěrem nesmíme zapomenout zmínit skvělé občerstvení, které se v Netvořicích podávalo – kromě zmíněného grilu totiž měli návštěvníci k dispozici kavárnu, kde se vařila skvělá káva, nalévaly lažanské mošty a prodávaly domácí zákusky. Ale abych se vrátila ke kultuře – Jazzohraní považuji za skvělý nápad, intimita celého prostředí návštěvníky stmelovala, probouzela v nich takřka pocit domova, a zároveň jim bylo umožněno navštívit řadu povedených koncertů. Jestli se bude festival konat i příští rok, tak se mnou mohou organizátoři počítat!

Eva Marková

Autorka vystudovala bohemistiku a translatologii zaměřenou na německý jazyk na FF UK, v současné době se věnuje pedagogické činnosti a překladům.

4.7. až 29.9., Památník písemnictví na Moravě (Rajhrad)

Baťa – od projevu k poezii a próze

Výstava odhaluje překvapivou a téměř neznámou tvář obou velkých Baťů a předválečného Zlína. Baťa, to nebyly jen boty a továrny ve světě, ale i velká propagandistická mašinerie a dokonce i vlastní pokusy o krásnou literaturu.

od 4.7.

Pěna dní

Francouzský spisovatel a bohém Boris Vian vytvořil v románu *Pěna dní* obraz čisté lásky, který učaroval několik generací čtenářů. Filmová adaptace Michela Gondryho staví na režisérově typicky hravém vizuálním stylu.

15.7. až 19.7., Praha

Za dveřmi

Mezinárodní festival pouličního divadla – v samém středu Prahy se během 5 dnů dostanete opakovaně přímo do centra jednoho velkého divadelního jeviště.

16.7., 18.00, Knihovna Václava Havla

Filmy o disentu po disentu

Brzy po listopadu 1989 se příběhy lidí z disentu začaly objevovat v křinech a na televizních obrazovkách v úplně jiném světle, než tomu bylo v době totality. Tyto filmy bývají poctou statečným a morálně silným osobnostem, ale i zamyslením nad tenkou hranicí mezi autentickým a neautentickým životem.

27.7., 10.00, Botanická zahrada UK

be:šik – trh autorské tvorby

Cílem akce je podpořit českou a slovenskou autorskou tvorbu a představit ji širší veřejnosti. V areálu zahrady vzniknou stánky, které přivítají více než 40 tvůrců a obchůdků. Najdete zde celou řadu šperkařů, dále oblečení pro dámy i pány. V dopoledních hodinách nebude chybět ani doprovodný program, dětské divadlo a koncerty.

27.7. až 5.8., Ježkov u Zábřezí (okres Trutnov)

Ars poetica 2013

"Jiné setkání s literaturou"

Desátý ročník literárně-výtvarných dělen.

Básmíci dne:

Friedrich Bridel – Jan Opolský – Ivan M. Jirous – Josef Hora
– Ludvík Kundera – Tadeáš Biron – Konstantin Biebl

Večerní hosté:

Jana Pilátová – Durman a Posejpal – Martin C. Putna – Jiří Škoch
– Aleš Roleček – Eva Vlčeková – Skrytý půvab byrokracie – Petr Nikl
– Vladimír Mikš – Petr Čermáček – Marjánka Štefančíková

BOHUSLAV BROUK – MANŽELSTVÍ: SANATORIUM PRO MÉNĚCENNÉ (*ukázka*)

Bohuslav Brouk: *Soukromé tisky*, ed. Viktor A. Debnár, vyd. Ivan a Vladimír Broukovi, 2013, s. 91–111.

Chceme-li se vhodně oženit nebo vdát, je třeba, abychom si uvědomili pravý účel a smysl manželství, a s tímto zřetelem si vybrali i svého partnera. Z tohoto hlediska nezáleží na tom, zda lidé, uzavírající manželství, se horoucně milují, nýbrž především na tom, zda jsou co nejschopnější zplodit, vychovávat a hmotně zabezpečit zdárné potomstvo, zda manželka je zdravá, lehkého rození schopná, hospodárná, pečlivá o výchovu dětí a pokud možno zámožná, a zda manžel je pracovitý, šetrný člověk, schopný co nejlépe rodinu hmotně zaopatřit. Manželství má eminentně ekonomický a sociální smysl, a proto k jeho uzavření je nutná řádná rozumová úvaha, a nikoli snad nějaké bláhové, romantické citové vzplanutí. Manželství není nezávaznou soukromou záležitostí, věcí osobního rozmaru, již bychom neměli možnost objektivně kritizovat. Uzavírání sňatků se nikterak nevymyká rozumové kritice, neboť manželství je vysoce racionálním zřízením, jemuž iracionální vzezření přikládají, ať již z naivity nebo záludnosti, jen naši pokrokáři. Právě tak jako jest třeba pečlivé rozumové úvahy při výběru obchodního společníka, tak jest třeba racionálně uvažovat i při volbě partnera pro manželství. Osobité, individuální záliby a požadavky nechť v tomto případě ustupují postulátům racionálním, ekonomickým a sociálním. Romantické sňatky, sňatky uzavírané z pouhé lásky, jsou nesmyslným a zbytečným dobrodružstvím, dětinským, rozumného člověka nedůstojným pokoušením osudu.

Čtenáře snad pojme obava, že odkrytí pravé podstaty manželství by mohlo poškodit zájmy společnosti, neboť kdyby lidé neměli klamné iluze o eroticko-sexuálním kouzlu manželství – lze předpokládat, že mnoho z nich by se neodhodlalo vstoupit ve stav manželský. Tyto obavy jsou však nezávazné, protože škody, které by snad mohly vzniknout společnosti tím, že by lidé postřehli pravý účel manželství, byly by naprosto nepatrné oproti škodám, které dnes společnosti, jakož i jednotlivcům, vzbuzují z nerozumných romantických sňatků. Konečně není se vůbec nutno obávat, že manželství zbavené svůdné rozkošnické vábnosti by nebylo lákavé, neboť přes svůj racionální význam chová ještě dostatečně působivá kouzla pro egoistické zájmy a potřeby jednotlivce, takže i když lidi připravíme o iluze, které si činí o eroticko-sexuálním štěstí manželském, budou mít dostatečné osobní důvody k uzavírání sňatků, aniž by se cítili nuceni vstupovat ve stav manželský jen z důvodů etických, pro zájmy společnosti. (...)

Sňatkem, zákonně ověřeným a navždy zpečetěným svazkem manželským, dokazuje malý, všední člověk, že přece není tak nicotný a ubohý, aby nestál za povšimnutí. Prostým získáním legálního partnera vzrůstá jeho sebevědomí. Získal totiž někoho, kdo s ním bude sdílet všechny osudy, někoho, koho přece jen dovedl zaujmout a přivábit. Teprve sňatkem se přesvědčuje, že opravdu našel osobu, která jím nepohrdá, která si jej váží a jejíž podiv k němu byl myšlen vážně a neměl jen za účel umožnit si s ním chvilkové pohrávání. U prostých lidí je nutno pohlížet na manželství jako na jejich chef d'oeuvre, na jeden z jejich největších životních úspěchů, osvědčení jejich životní zdatnosti, neboť se cítí manželstvím povýšení nad spousty svobodných lidí, jež považují za ubohé bezzemky, kteří nedovedli k sobě nikoho připoutat. Svobodní lidé jsou na světě opuštěni, kdežto manželé, byť by byli i nejnicotnějšími tvory, táhnou se životem vždy v páru, a dvě nuly jsou přece vždy víc než jedna nula. Čím dokonalejšího, významnějšího partnera sňatkem získávají, tím více vzrůstá jejich sebevědomí, pocit superiority. Skvělý sňatek je mnoha lidem životním ideálem a dosáhnou-li ho, jest jejich životní úsilí dovršeno.

Půlnoční expres číslo VII/MMXIII pro Vás připravili:

*Eva Evelína Brozmanová, Lenka Dostálová, Tereza Hýsková,
Romana Macháčeková, Eva Marková, Petr Nagy, Eva Smininová,
Alena Šlengerová, Alena Štěrbová, Gabriela Volfová, Lucie Zemanová*

Téma příštího čísla: OSUDY ČESKÉHO UMĚNÍ V EXILU